

LATVIJAS REPUBLIKAS SATVERSMES TIESA

SPRIEDUMS

Latvijas Republikas vārdā

Rīgā 2020. gada 28. septembrī

lietā Nr. 2019-37-0103

Satversmes tiesa šādā sastāvā: tiesas sēdes priekšsēdētāja Ineta Ziemele, tiesneši Sanita Osipova, Aldis Laviņš, Gunārs Kusiņš, Daiga Rezevska, Jānis Neimanis un Artūrs Kučs,

pēc Rīgas rajona tiesas, Zemgales rajona tiesas, Rīgas pilsētas Pārdaugavas tiesas, Kurzemes rajona tiesas, Vidzemes rajona tiesas, Rīgas apgabaltiesas, Vidzemes apgabaltiesas un Zemgales apgabaltiesas pieteikumiem,

pamatojoties uz Latvijas Republikas Satversmes 85. pantu un Satversmes tiesas likuma 16. panta 1. un 3. punktu, 17. panta pirmās daļas 9. punktu, 19.¹ un 28.¹ pantu,

rakstveida procesā 2020. gada 2. septembra tiesas sēdē izskatīja lietu

„Par Enerģētikas likuma 42.³ panta pirmās daļas (redakcijā, kas bija spēkā līdz 2016. gada 7. martam) atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 64. un 105. pantam un Ministru kabineta 2016. gada 9. februāra noteikumu Nr. 85 „Dabagāzes piegādes un lietošanas noteikumi” 98. punkta, 99.2. apakšpunkta un 100. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 64. un 105. pantam un Enerģētikas likuma 42.³ panta pirmajai daļai (redakcijā, kas bija spēkā līdz 2016. gada 7. martam)”.

Konstatējošā daļa

1. Enerģētikas likuma 42.³ panta pirmā daļa (šeit un turpmāk – redakcijā, kas bija spēkā no 2008. gada 4. jūlija līdz 2016. gada 7. martam) noteica: „Ja energoapgādes komersants konstatē, ka enerģijas lietotājs ir pārkāpis Ministru kabineta noteikumus par dabasgāzes piegādi un lietošanu vai līgumu par dabasgāzes piegādi un tā rezultātā enerģijas lietotājam ir samazināts uzskaitītais dabasgāzes patēriņa apjoms vai radīta iespēja dabasgāzi patērēt bez maksas, enerģijas lietotājs samaksā energoapgādes komersantam par izlietoto dabasgāzi, kā arī kompensāciju. Kārtību, kādā energoapgādes komersants nosaka faktiski patērētās dabasgāzes daudzumu, kā arī kompensācijas apmēru un aprēķināšanas kārtību, nosaka Ministru kabinets.”

2. Ministru kabineta 2016. gada 9. februāra noteikumu Nr. 85 „Dabasgāzes piegādes un lietošanas noteikumi” (turpmāk – Noteikumi Nr. 85) 98. punkts noteica: „Ja sistēmas operators konstatē un pierāda līdz tiesisku pierādījumu ticamības pakāpei šo noteikumu, dabasgāzes piegādes līguma vai sistēmas pakalpojuma līguma pārkāpumu, kas radies lietotāja darbības vai bezdarbības dēļ un kura dēļ lietotājam ir samazināts patērētās dabasgāzes uzskaitītais daudzums vai radīta iespēja dabasgāzi patērēt bez maksas, lietotājs samaksā par patērēto dabasgāzi, kā arī kompensāciju saskaņā ar sistēmas operatora izrakstītu pretenziju par līgumsaistību izpildi. Lietotājam ir pienākums laikus un pilnā apmērā norēķināties ar sistēmas operatoru.”

Noteikumu Nr. 85 99.2. apakšpunkts paredzēja, ka sistēmas operators šo noteikumu 98. punktā minētā pārkāpuma dēļ patērētās dabasgāzes daudzumu mājstaiņniecības lietotājiem aprēķina, ņemot vērā lietotāja dabasgāzes iekārtu maksimālo iespējamo dabasgāzes patēriņu stundā vai ņemot vērā sistēmas operatora apstiprinātajā norēķinu kārtībā noteiktās dabasgāzes diferencētās patēriņa normas.

Savukārt Noteikumu Nr. 85 100. punkts noteica: „Sistēmas operators šo noteikumu 98. punktā minēto kompensāciju nosaka, reizinot šo noteikumu

99. punktā noteiktajā kārtībā aprēķināto patērētās dabasgāzes daudzumu ar dabasgāzes tirdzniecības tarifu divkārtšā apmērā.”

3. Satversmes tiesā tika ierosinātas vairākas lietas par Enerģētikas likuma 42.³ panta pirmās daļas (turpmāk – apstrīdētā likuma norma) un Noteikumu Nr. 85 98. punkta, 99.2. apakšpunkta un 100. punkta (turpmāk – apstrīdētās noteikumu normas, bet kopā ar apstrīdēto likuma normu – apstrīdētās normas) atbilstību Latvijas Republikas Satversmei (turpmāk – Satversme), konkrētāk – Satversmes 64. un 105. pantam. Turklāt vairākās lietās apstrīdēta arī Noteikumu Nr. 85 99.2. apakšpunkta atbilstība apstrīdētajai likuma normai.

Lai veicinātu šo lietu vispusīgāku un ātrāku iztiesāšanu, tās saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 22. panta sesto daļu tika apvienotas vienā lietā. Apvienotajai lietai Nr. 2019-37-0103 tika piešķirts nosaukums „Par Enerģētikas likuma 42.³ panta pirmās daļas (redakcijā, kas bija spēkā līdz 2016. gada 7. martam) atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 64. un 105. pantam un Ministru kabineta 2016. gada 9. februāra noteikumu Nr. 85 „Dabasgāzes piegādes un lietošanas noteikumi” 98. punkta, 99.2. apakšpunkta un 100. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 64. un 105. pantam un Enerģētikas likuma 42.³ panta pirmajai daļai (redakcijā, kas bija spēkā līdz 2016. gada 7. martam)”.

4. Pieteikumu iesniedzējas – Rīgas rajona tiesa, Zemgales rajona tiesa, Rīgas pilsētas Pārdaugavas tiesa, Kurzemes rajona tiesa, Vidzemes rajona tiesa, Rīgas apgabaltiesa, Vidzemes apgabaltiesa un Zemgales apgabaltiesa (turpmāk – Pieteikumu iesniedzējas) – uzskata, ka apstrīdētā likuma norma neatbilst Satversmes 64. pantam un 105. panta pirmajam un trešajam teikumam, bet apstrīdētās noteikumu normas – Satversmes 64. pantam un 105. panta pirmajam un trešajam teikumam, kā arī apstrīdētajai likuma normai.

Pieteikumu iesniedzēju izskatīšanā esot vairākas civillietas, kurās celta prasība par parāda piedziņu, pamatojoties uz apstrīdētajām normām. Minētās normas aizskarot indivīda tiesības uz jau iegūtu īpašumu un pakļaujot viņu

pienākumam veikt nesamērīgi lielus maksājumus, kas varot ievērojami samazināt personas mantisko stāvokli.

Apstrīdētajā likuma normā likumdevēja noteiktais pilnvarojums Ministru kabinetam neatbilstot Satversmes 64. pantam, jo tas neesot skaidrs, proti, neesot skaidrs, kāds kaitējums un uz kāda pamata ir kompensējams. Tas nozīmējot, ka arī uz apstrīdētās likuma normas pamata izdoto Noteikumu Nr. 85 98. un 100. punkts neatbilst Satversmes 64. pantam. Turklāt Noteikumu Nr. 85 99.2. apakšpunkts pārdeleģējot energoapgādes komersantam faktiski patērētās dabasgāzes daudzuma noteikšanu atbilstoši paša energoapgādes komersanta apstiprinātajām dabasgāzes diferencētā patēriņa normām. Ar apstrīdētajām noteikumu normām konkretizētais kompensācijas maksājums esot pielīdzināms neproporcionāli lielumam līgumsodam. Šīs normas esot pretrunā arī ar vienu no civiltiesisko attiecību regulējuma pamatprincipiem – ekvivalences nodrošināšanas principu, kas nepieļauj kāda civiltiesisko attiecību dalībnieka pārmērīgu iedzīvošanos uz citu šo attiecību dalībnieku rēķina.

Apstrīdētajā likuma normā un Noteikumu Nr. 85 98. un 100. punktā ietvertā pamattiesību ierobežojuma leģitīmais mērķis esot, no vienas puses, novērst enerģijas lietotāja iejaušanos gāzes patēriņa uzskaitē un, no otras puses, radīt mehānismu, kas nodrošina to, lai energoapgādes komersantam tiktu atlīdzināti zaudējumi par dabasgāzes lietošanu bez atlīdzības. Minētajās normās ietvertā civiltiesiskā sankcija sasniedzot mērķi disciplinēt enerģijas lietotāju un varot to atturēt no iejaušanās dabasgāzes patēriņa uzskaitē, tomēr šo mērķi varot sasniegt arī ar personu tiesības mazāk ierobežojošiem līdzekļiem. Labums, ko sabiedrība iegūst no energoapgādes komersantam paredzētajām tiesībām uz kompensāciju, neesot lielāks par enerģijas lietotāja tiesību ierobežojumu. Turklāt apstrīdētajās normās ietvertajai sankcijai esot krimināltiesisks raksturs un tādēļ varot rasties pretruna ar dubultās sodīšanas nepieļaujamības principu.

5. Institūcija, kas izdevusi apstrīdēto aktu, – Saeima – uzskata, ka tiesvedība lietā ir izbeidzama, jo Satversmes tiesa 2020. gada 20. martā ir pieņēmusi spriedumu lietā Nr. 2019-10-0103, citstarp atzīstot apstrīdēto likuma normu par atbilstošu Satversmes 64. un 105. pantam. Turklāt Saeima faktisko apstākļu izklāstu un juridisko pamatojumu par apstrīdētās likuma normas atbilstību Satversmei esot sniegusi tās 2019. gada 9. augusta atbildes rakstā lietā Nr. 2019-10-0103 un 2019. gada 25. novembra atbildes rakstā lietā Nr. 2019-19-0103.

Sniedzot papildu apsvērumus, Saeima norāda, ka Noteikumu Nr. 85 99. punkts detalizētāk regulē apstrīdētās likuma normas piemērošanu dabasgāzes lietošanas noteikumu pārkāpuma gadījumā un nerada tādas jaunas tiesiskas attiecības, kuras neizrietētu no Enerģētikas likuma. Turklāt tas atbilstot likumdevēja piešķirtajam pilnvarojumam, ciktāl nodrošinot kompensācijas individualizācijas principa un patērētāju tiesību aizsardzību regulējošu normatīvo tiesību aktu prasību ievērošanu un neparedzot tādu nosacījumu, kuru izvirza privātpersona bez demokrātiskas leģitīmācijas.

6. Institūcija, kas izdevusi apstrīdēto aktu, – Ministru kabinets – uzskata, ka apstrīdētā likuma norma atbilst Satversmes 64. un 105. pantam, bet apstrīdētās noteikumu normas – Satversmes 64. un 105. pantam, kā arī apstrīdētajai likuma normai.

Kārtība, kādā aprēķina izlietotās dabasgāzes daudzumu, esot reglamentēta Noteikumos Nr. 85, nevis energoapgādes komersanta noteikta. Proti, šajos noteikumos neesot ietverts deleģējums energoapgādes komersantam noteikt norēķinu kārtību izlietotās dabasgāzes daudzuma aprēķināšanai, bet gan paredzēts, ka izlietotās dabasgāzes daudzuma aprēķinā tiek izmantoti energoapgādes komersanta norēķinu kārtības pielikumā norādītie raksturlielumi (vērtības). Izlietotās dabasgāzes daudzuma aprēķināšanā tiek izmantots vēsturisks vai analogisks patēriņa datu profils, bet gadījumos, kad energoapgādes komersanta rīcībā nav precīzu un konkrētā laikposmā uzskaitītu dabasgāzes patēriņa datu, – enerģijas lietotājam atļautais maksimālais dabasgāzes patēriņš

stundā vai enerģijas lietotāja dabasgāzes iekārtu maksimālais iespējamais dabasgāzes patēriņš stundā.

Apstrīdētajās normās ietvertā pamattiesību ierobežojuma leģitīmie mērķi esot, pirmkārt, nodrošināt energoapgādes sistēmu drošu, efektīvu un operatīvu darbību visas sabiedrības interesēs, otrkārt, aizsargāt enerģijas lietotājus pret dominējošā stāvoklī esošiem komersantiem, treškārt un galvenokārt, atlīdzināt energoapgādes komersantam un citiem enerģijas lietotājiem iespējamus zaudējumus un izdevumus, ko izraisījušas enerģijas lietotāja darbības, ar kurām tas samazinājis uzskaitīto dabasgāzes patēriņa apjomu vai radījis iespēju patērēt gāzi bez maksas.

Noteikumos Nr. 85 noteiktā kompensācija esot piemērots līdzeklis leģitīmā mērķa sasniegšanai, jo ar to tiekot atlīdzināti visi iespējamie zaudējumi un izdevumi, kuriem varētu būt ietekme uz dabasgāzes tarifiem. Zaudējumu nodarīšanas faktu esot grūti konstatēt ar tīkla īpatnībām saistītā komercuzskaites mēraparātu izvietojuma dēļ. Proti, dabasgāzes uzskaites mēraparāti esot izvietoti dzīvokļos daudzdzīvokļu namos vai individuālā objekta īpašniekam piederošā nekustamajā īpašumā, bet attiecīgie īpašnieki nenodrošinot piekļuvi šiem objektiem. Turklāt energoapgādes komersantam neesot iespējams precīzi konstatēt, cik liela apmēra zaudējumi tam ir nodarīti.

Apstrīdētajās normās paredzētā kompensācija pēc sava rakstura esot zaudējumus atlīdzinoša, nevis sodoša, tāpēc neesot pamata to vērtēt kontekstā ar Civillikumā ietverto līgumsoda regulējumu. Turklāt dabasgāzes lietošanas noteikumu pārkāpuma gadījumā norēķināšanās trīskāršā tarifa apmērā esot samērīga. Tā kā esot iespējami arī tādi energoapgādes komersanta zaudējumi, kas saistīti ar sprādzienbīstamību, dabasgāzes piegādes apturēšanu citiem enerģijas lietotājiem, sadales sistēmas apsekošanu un remontdarbiem, neesot samērīgi prasīt, lai enerģijas lietotājs sedz tikai izdevumus par patērēto dabasgāzi.

7. Pieaicinātā persona – Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisija – norāda, ka nevienu no Noteikumu Nr. 85 99. punktā noteiktajām dabasgāzes daudzuma aprēķināšanas metodēm nevar uzskatīt par tādu, kas visos gadījumos nodrošinātu iespēju pārkāpuma periodā patērētās dabasgāzes daudzumu noteikt iespējami tuvu faktiski patērētajam dabasgāzes daudzumam.

Faktiski patērētā dabasgāzes daudzuma precīzu uzskaiti nodrošinot tikai mērāparāts un tikai ar nosacījumu, ka nav veiktas Noteikumu Nr. 85 98. punktā minētās darbības. Tomēr pārkāpuma periodā faktiski patērētās dabasgāzes daudzums varētu būt mazāks nekā daudzums, kas aprēķināts, ņemot vērā līgumā atļauto maksimālo dabasgāzes patēriņu stundā vai dabasgāzes iekārtu maksimālo iespējamo patēriņu stundā. Savukārt aprēķins, kas veikts, ņemot vērā faktiski patērēto dabasgāzi līdzīgos apstākļos līdzīgā laikposmā vai energoapgādes komersanta apstiprinātajā norēķinu kārtībā noteiktās dabasgāzes diferencētās patēriņa normas, esot tuvāks faktiskajam dabasgāzes patēriņam pārkāpuma periodā. Turklāt Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisija vai tiesa kontrolējot to, vai konkrētā pārkāpuma gadījumā energoapgādes komersants ir izvēlējis atbilstošāko dabasgāzes daudzuma noteikšanas metodi un vai tā tiek piemērota atbilstoši.

8. Pieaicinātā persona – Patērētāju tiesību aizsardzības centrs – norāda, ka ir iespējamās tādas situācijas, kad potenciālu apstrīdētajās normās paredzēto pārkāpumu gadījumā energoapgādes komersants tiek nepamatoti atbrīvots no pierādīšanas pienākuma, nepierādot konkrētā enerģijas lietotāja vainu un cēloņsakarību starp radītajiem zaudējumiem un enerģijas lietotāja darbību vai bezdarbību.

Par visprecīzāko no Noteikumu Nr. 85 99. punktā minētajām metodēm esot uzskatāma metode, atbilstoši kurai aprēķinā izmanto faktiski patērētās dabasgāzes daudzumu līdzīgos apstākļos līdzīgā laikposmā, jo pēc šīs metodes aprēķins tiek veikts individuāli katram enerģijas lietotājam, ņemot vērā dabasgāzes lietošanas paradumus. Savukārt visneprecīzākās metodes esot tās, atbilstoši kurām aprēķinā tiek izmantots enerģijas lietotājam atļautais

maksimālais dabasgāzes patēriņš stundā vai enerģijas lietotāja dabasgāzes iekārtu maksimālais iespējamais patēriņš stundā. Izmantojot šīs metodes, aprēķinātais dabasgāzes daudzums varot būt nesamērīgi liels.

Ja enerģijas lietotājs veicis darbības dabasgāzes patērēšanai bez maksas, ar gāzes skaitītājiem, kuros ir iebūvēta attālinātās nolasīšanas sistēma, varot precīzāk noteikt pārkāpuma brīdi. Tā kā sadzīves gāzes patēriņa skaitītājiem verifikācijas termiņš ir vismaz 15 gadus ilgs, esot iespējama nejaušība, proti, laika gaitā varot rasties skrāpējumi uz skaitītāja korpusa vai metroloģiskās aizsargplombas. Tāpat bojājumi skaitītājiem varot tikt nodarīti arī prettiesiskas trešo personu rīcības rezultātā. Turklāt praksē esot konstatētas tādas situācijas, kad energoapgādes komersants aprīkojis enerģijas lietotāja objektu ar normatīvajos tiesību aktos noteiktajām prasībām neatbilstošu mēriekārtu.

9. Pieaicinātā persona – AS „Latvijas Gāze” – uzskata, ka apstrīdētās noteikumu normas atbilst Satversmei, bet tiesvedība lietā daļā par apstrīdētās likuma normas atbilstību Satversmei ir izbeidzama.

Vērtējot Noteikumu Nr. 85 99. punktā paredzētās patērētās dabasgāzes daudzuma aprēķina metodes, vajagot ņemt vērā, ka dabasgāzes patēriņa apjomu līdzīgā laikposmā kā pamatu patērētās dabasgāzes daudzuma noteikšanai neesot iespējams izmantot tad, ja datu par attiecīgo laikposmu nav vai arī tie nav ticami. Savukārt atbilstoši metodei, pēc kuras dabasgāzes patēriņa aprēķinā tiek izmantots enerģijas lietotājam atļautais maksimālais dabasgāzes patēriņš stundā, tiekot uzskaitīts tikai šis daudzums, pat ja, apejot būvniecības noteikumus, objektā uzstādītas iekārtas ar daudzkārt lielāku patēriņu.

Patērētās dabasgāzes daudzuma aprēķināšanas metode, kas balstīta uz enerģijas lietotāja dabasgāzes iekārtu maksimāli iespējamo dabasgāzes patēriņu stundā, esot atkarīga no tā, vai energoapgādes komersanta rīcībā ir ziņas par dabasgāzi patērējošajām iekārtām objektā. Šai informācijai vajagot ietvert konkrētās iekārtas identifikācijas datus, tās ražošanas laiku un laiku, kad iekārtas atradušās objektā, kā arī katras iekārtas tehnisko dokumentāciju. Parasti šādas informācijas energoapgādes komersantam neesot. Savukārt metode, atbilstoši

kurai minētajā aprēķinā tiek izmantotas diferencētās patēriņa normas, esot balstīta zinātnisku pētījumu rezultātos. Ar šo metodi izlietotās dabasgāzes daudzums tiek noteikts iespējami tuvu faktiski patērētajam dabasgāzes daudzumam. Citu metožu, ar kurām patērēto dabasgāzes daudzumu būtu iespējams noteikt efektīvāk un vēl tuvāk faktiski patērētajam dabasgāzes daudzumam, neesot. Izdarot izvēli starp minētajām metodēm, AS „Latvijas Gāze” ņemusi vērā attiecīgās metodes izmantošanai nepieciešamo pierādījumu esību un piemērojusi enerģijas lietotājam labvēlīgāko patērētās dabasgāzes daudzuma noteikšanas metodi.

Dabasgāzes patēriņa uzskaites rādītāju samazināšana vai panākta iespēja dabasgāzi patērēt bez maksas vienmēr esot saistīta ar nesankcionētu iejaukšanos dabasgāzes apgādes sistēmā un varot izraisīt dabasgāzes noplūdi vai sprādzienu. Tādējādi apstrīdētās normas nodrošinot citu cilvēku dzīvības, veselības, mantas un visas sabiedrības drošības aizsardzību.

Apstrīdētās normas esot piemērotas minēto mērķu sasniegšanai, un šos mērķus neesot iespējams sasniegt ar citiem, personas tiesības mazāk ierobežojošiem līdzekļiem. Kompensācija atlīdzinot energoapgādes komersantam neuzskaitītās, bet patērētās dabasgāzes iztrūkumu un kalpojot ekonomiskās ekvivalences nodrošināšanai. Turklāt, vērtējot apstrīdētajās normās ietvertā pamattiesību ierobežojuma samērīgumu, vajagot ņemt vērā to, ka Noteikumu Nr. 85 101. punktā noteiktais maksimālais divu gadu termiņa ierobežojums patērētās dabasgāzes daudzuma aprēķinā esot atsvars apstrīdētajās normās noteiktajai kompensācijai.

10. Pieaicinātā persona – akciju sabiedrība „Gaso” – uzskata, ka apstrīdētās normas atbilst Satversmei. Akciju sabiedrības „Gaso” argumenti ir līdzīgi AS „Latvijas Gāze” izteiktajiem argumentiem, kas norādīti šā sprieduma 9. punktā.

11. Pieaicinātā persona – SIA „V&V VentMet laboratorija” (turpmāk – VentMet) – informē, ka tā veic citstarp dabasgāzes patēriņa skaitītāju verificēšanu nacionālajā tirgū, vērtēšanu Eiropas Savienības tirgū, kā arī kalibrēšanu nereglamentētajā un reglamentētajā sfērā. Tomēr VentMet neesot specializējusies dabasgāzes uzskaites norēķinu mēraparātu aprīkošanā ar telemetrijas vai telemehānikas sistēmu datu automatizētai attālinātai nolasīšanai.

12. Pieaicinātā persona – Rīgas Tehniskās universitātes Siltuma, gāzes un ūdens tehnoloģiju institūta direktors profesors *Dr. habil. sc. ing. Egils Dzelzītis* – norāda, ka enerģijas lietotāji, kas nav mājsaimniecības lietotāji, dabasgāzes apgādes sistēmu būvē tādām jaudām, kādas plānots izmantot attiecīgā enerģijas lietotāja saimnieciskajām vajadzībām, tādēļ nepieciešamās dabasgāzes daudzuma noteikšanas metodes šiem enerģijas lietotājiem atšķiroties no mājsaimniecības lietotājiem piemērojamām metodēm.

Attiecībā uz enerģijas lietotājiem, kas nav mājsaimniecības lietotāji, patērētās dabasgāzes daudzuma aprēķina metodes, atbilstoši kurām tiek izmantots enerģijas lietotājam atļautais maksimālais dabasgāzes patēriņš stundā vai enerģijas lietotāja dabasgāzes iekārtu maksimālais iespējamais dabasgāzes patēriņš stundā, esot tādas, bet metode, kura balstīta uz līdzīgā laikposmā faktiski patērētās dabasgāzes daudzumu, neesot tāda, ar kuru patērētās dabasgāzes daudzums tiek noteikts iespējami tuvu faktiski patērētajam dabasgāzes daudzumam.

Attiecībā uz mājsaimniecības lietotājiem patērētās dabasgāzes daudzuma aprēķina metode, kas balstīta uz enerģijas lietotāja dabasgāzes iekārtu maksimālo iespējamo dabasgāzes patēriņu stundā, esot tāda, ar kuru patērētās dabasgāzes daudzums tiek noteikts iespējami tuvu faktiski patērētajam dabasgāzes daudzumam. Savukārt metode, atbilstoši kurai tiek izmantotas energoapgādes komersanta apstiprinātajā kārtībā noteiktās dabasgāzes diferencētās patēriņa normas, esot tāda, ar kuru patērētās dabasgāzes daudzums tiek noteikts iespējami tuvu vidusmēra enerģijas lietotāja patērētajam dabasgāzes daudzumam.

Viedais skaitītājs, kas darbojas viedās uzskaites sistēmā, varot energoapgādes komersantam palīdzēt ātrāk noteikt netipiskus uzskaites rādījumus atsevišķu enerģijas lietotāju dabasgāzes patēriņa uzskaitē. Tomēr tas vēl nenozīmē, ka šī netipiskā patēriņa iemesls ir enerģijas lietotāja ļaunprātīga rīcība.

Secinājumu daļa

13. Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmās daļas 5. punkts noteic, ka tiesvedību lietā var izbeigt līdz sprieduma pasludināšanai ar Satversmes tiesas lēmumu, ja ir pasludināts spriedums citā lietā par to pašu prasījuma priekšmetu. Šī norma ir vērsta uz to, lai nodrošinātu Satversmes tiesas procesa ekonomiju un Satversmes tiesai nebūtu jātaisa spriedums lietās, kurās strīds vairs nepastāv (*sal. sk. Satversmes tiesas 2007. gada 12. jūnija lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2007-06-03 11.2. punktu*).

Vairākas Pieteikumu iesniedzējas ir lūgušas atzīt apstrīdēto likuma normu par neatbilstošu Satversmes 64. un 105. pantam. Apstrīdētā likuma norma attiecas uz enerģijas lietotājiem: māsaimniecības lietotāju un lietotāju, kas nav māsaimniecības lietotājs. Māsaimniecības lietotājs ir tāds enerģijas lietotājs, kas pērk un izlieto enerģiju, tostarp dabasgāzi, savā māsaimniecībā paša vajadzībām, izņemot komercdarbības vai cita veida profesionālās darbības vajadzības (*sk. Enerģētikas likuma (šeit un turpmāk – redakcijā, kas bija spēkā līdz 2016. gada 7. martam) 1. panta 1., 10., 38. un 39. punktu*). Pieteikumu iesniedzēju izskatīšanā ir civillietas, kurās celtas prasības gan pret enerģijas lietotājiem, kas ir māsaimniecības lietotāji, gan pret enerģijas lietotājiem, kas nav māsaimniecības lietotāji.

Ar spriedumu lietā Nr. 2019-10-0103 Satversmes tiesa atzina apstrīdēto likuma normu, ciktāl tā attiecas uz māsaimniecības lietotāju, par atbilstošu Satversmes 64. un 105. pantam. Tātad lietā Nr. 2019-37-0103 Pieteikumu iesniedzējas ir izteikušas tādu prasījumu, kas jau ticis izspriests lietā Nr. 2019-10-0103. Proti, prasījuma priekšmets lietā Nr. 2019-37-0103 attiecībā

uz apstrīdēto likuma normu, ciktāl tā attiecas uz mājsaimniecības lietotāju, ir identisks tam, par kuru jau pasludināts spriedums lietā Nr. 2019-10-0103. Tādējādi pastāv Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmās daļas 5. punktā paredzētais pamats tiesvedības izbeigšanai šajā lietā daļā par apstrīdētās likuma normas, ciktāl tā attiecas uz mājsaimniecības lietotāju, atbilstību Satversmes 64. un 105. pantam. Savukārt pārējā daļā, proti, daļā par apstrīdētās likuma normas, ciktāl tā attiecas uz enerģijas lietotāju, kas nav mājsaimniecības lietotājs, atbilstību Satversmes 64. un 105. pantam, tiesvedība lietā ir turpināma.

Līdz ar to tiesvedība izskatāmajā lietā daļā par apstrīdētās likuma normas, ciktāl tā attiecas uz mājsaimniecības lietotāju, atbilstību Satversmes 64. un 105. pantam ir izbeidzama, bet pārējā daļā – turpināma.

14. Pieteikumos norādīts, ka apstrīdētā likuma norma neatbilst Satversmes 64. un 105. pantam, bet apstrīdētās noteikumu normas – Satversmes 64. un 105. pantam, kā arī apstrīdētajai likuma normai.

Ja ir apstrīdēta vairāku dažāda juridiska spēka tiesību normu atbilstība vairākām Satversmes normām, tad Satversmes tiesai, ņemot vērā izskatāmās lietas būtību, ir jānosaka efektīvākā pieeja šīs atbilstības izvērtēšanai (*sk. Satversmes tiesas 2020. gada 20. marta sprieduma lietā Nr. 2019-10-0103 21. punktu*).

14.1. Pieņemot apstrīdēto likuma normu, likumdevējs izlēmis, ka gadījumā, kad enerģijas lietotājs ir pārkāpis Ministru kabineta noteikumus par dabasgāzes piegādi un lietošanu vai līgumu par dabasgāzes piegādi, samazinot uzskaitīto dabasgāzes patēriņa apjomu vai radot iespēju dabasgāzi patērēt bez maksas, enerģijas lietotājam ir pienākums samaksāt par izlietoto dabasgāzi, kā arī samaksāt kompensāciju. Savukārt kā apstrīdēto noteikumu normu izdošanas pamats Noteikumos Nr. 85 ir norādīta apstrīdētā likuma norma.

Satversmes tiesa atzinusi, ka likuma un tā īstenošanai dzīvē nepieciešamo Ministru kabineta noteikumu atbilstība Satversmei ir cieši saistīta. Proti, ja likuma norma neatbilst Satversmei, arī uz šīs normas pamata izdotie Ministru kabineta noteikumi neatbilst Satversmei (*sk. Satversmes tiesas 2020. gada*

20. marta sprieduma lietā Nr. 2019-10-0103 21.1. punktu). Tādējādi gadījumos, kad apstrīdēta likuma normas un uz tās pamata izdotas Ministru kabineta noteikumu normas atbilstība Satversmei, attiecīgās likuma normas atbilstība Satversmei ir vērtējama visupirms.

14.2. Satversmes tiesa, pēc tiesas pieteikuma izskatot lietu par likuma normas atbilstību Satversmes 64. pantam un citai Satversmes VIII nodaļā ietvertai normai, šīs normas atbilstību Satversmes 64. pantam ir vērtējusi, nosakot, vai apstrīdētajā normā ietvertais pamattiesību ierobežojums ir noteikts ar likumu (*sk. Satversmes tiesas 2008. gada 16. decembra sprieduma lietā Nr. 2008-09-0106 6. punktu un 2020. gada 20. marta sprieduma lietā Nr. 2019-10-0103 21.2. punktu*).

Arī izskatāmajā lietā vairākas Pieteikumu iesniedzējas ir lūgušas Satversmes tiesu izvērtēt apstrīdētās likuma normas atbilstību Satversmes 64. un 105. pantam. Tādējādi Satversmes tiesa izvērtēs apstrīdētās likuma normas atbilstību Satversmes 105. pantam, citstarp pārbaudot, vai iespējamais Satversmes 105. pantā ietvertos pamattiesību ierobežojums ir noteikts ar pienācīgā kārtībā pieņemtu likumu, tajā skaitā atbilstoši Satversmes 64. pantam.

Līdz ar to Satversmes tiesa izskatāmajā lietā visupirms izvērtēs, vai apstrīdētā likuma norma atbilst Satversmei.

15. Satversmes 105. pants nosaka: „Ikvienam ir tiesības uz īpašumu. Īpašumu nedrīkst izmantot pretēji sabiedrības interesēm. Īpašuma tiesības var ierobežot vienīgi saskaņā ar likumu. Īpašuma piespiedu atsavināšana sabiedrības vajadzībām pieļaujama tikai izņēmuma gadījumos uz atsevišķa likuma pamata pret taisnīgu atlīdzību.”

15.1. Gadījumos, kad tiek apstrīdēta tiesību normas atbilstība visam Satversmes 105. pantam, bet apstrīdētā norma neparedz īpašuma piespiedu atsavināšanu sabiedrības vajadzībām, izvērtējama vienīgi šīs normas atbilstība Satversmes 105. panta pirmajiem trim teikumiem (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2020. gada 12. februāra sprieduma lietā Nr. 2019-05-01 16.1. punktu*).

Apstrīdētajā likuma normā paredzēto maksājumu veikšanas pienākums nozīmē enerģijas lietotāja naudas līdzekļu samazinājumu tad, ja enerģijas lietotājs pārkāpis dabasgāzes lietošanas noteikumus (*sal. sk. Satversmes tiesas 2020. gada 20. marta sprieduma lietā Nr. 2019-10-0103 22.1. punktu*). Ņemot vērā iepriekš minēto, secināms, ka izskatāmā lieta neattiecas uz īpašuma piespiedu atsavināšanu sabiedrības vajadzībām, tāpēc apstrīdētā likuma norma vērtējama Satversmes 105. panta pirmā, otrā un trešā teikuma tvērumā.

15.2. Satversmes tiesa ir atzinusi, ka Satversmes 105. pants paredz gan īpašuma tiesību netraucētu īstenošanu, gan arī valsts iespēju sabiedrības interesēs ierobežot šīs tiesības. Tādējādi minētais pants, no vienas puses, ietver valsts pienākumu veicināt un atbalstīt īpašuma tiesības, proti, pieņemt tādus likumus, kas nodrošinātu šo tiesību aizsardzību, taču, no otras puses, dod valstij arī tiesības noteiktā apjomā un kārtībā iejaukties īpašuma tiesību izmantošanā (*sal. sk. Satversmes tiesas 2020. gada 20. marta sprieduma lietā Nr. 2019-10-0103 22.2. punktu*). Ar „tiesībām uz īpašumu” Satversmes 105. panta izpratnē saprotamas visas mantiska rakstura tiesības, kuras persona var izlietot par labu sev un ar kurām tā var rīkoties pēc savas gribas, piemēram, īpašums Civillikuma 927. panta izpratnē. Arī personas naudas līdzekļi ir tiesību uz īpašumu objekts.

Līdz ar to personas naudas līdzekļu aizsardzība, kuri izlietojami ar apstrīdēto likuma normu noteikto maksājumu veikšanai, ietilpst Satversmes 105. pantā ietverto tiesību uz īpašumu tvērumā.

16. Lai izvērtētu apstrīdētās likuma normas atbilstību Satversmes 105. pantam, jānoskaidro, vai tā ierobežo enerģijas lietotāja pamattiesības.

Apstrīdētā likuma norma pēc būtības nosaka: ja energoapgādes komersants konstatē, ka enerģijas lietotājs pārkāpis Ministru kabineta noteikumus par dabasgāzes piegādi un lietošanu vai līgumu par dabasgāzes piegādi (turpmāk – dabasgāzes lietošanas noteikumi) un šā pārkāpuma rezultātā enerģijas lietotājam ir samazināts uzskaitītais dabasgāzes patēriņa daudzums vai radīta iespēja dabasgāzi patērēt bez maksas, enerģijas lietotājs samaksā

energoapgādes komersantam par izlietoto dabasgāzi, kuras daudzuma noteikšanas kārtību energoapgādes komersantam nosaka Ministru kabinets (turpmāk – samaksa par izlietoto dabasgāzi), un kompensāciju, kuras apmērs aprēķināts Ministru kabineta noteiktajā kārtībā (turpmāk – kompensācija).

Normatīvajos tiesību aktos noteikts obligāta, citstarp apstrīdētajā likuma normā noteiktā, maksājuma veikšanas pienākums vienmēr nozīmē tiesību uz īpašumu ierobežojumu (*sal. sk. Satversmes tiesas 2020. gada 20. marta sprieduma lietā Nr. 2019-10-0103 23. punktu*). Konkrētāk – apstrīdētajā likuma normā noteiktais pienākums veikt tajā paredzētos maksājumus aizskar personas īpašumu, proti, samazina tās naudas līdzekļu apmēru, un tādējādi apstrīdētā likuma norma ietver īpašuma tiesību ierobežojumu Satversmes 105. panta izpratnē.

Līdz ar to apstrīdētā likuma norma ierobežo personas – enerģija lietotāja, kas nav mājsaimniecības lietotājs, – pamattiesības, kas ietvertas Satversmes 105. pantā.

17. Lai izvērtētu Satversmes 105. pantā ietverto pamattiesību ierobežojuma satversmību, jānoskaidro:

- 1) vai pamattiesību ierobežojums ir noteikts ar pienācīgā kārtībā pieņemtu likumu;
- 2) vai šim ierobežojumam ir leģitīms mērķis;
- 3) vai šis ierobežojums ir samērīgs ar tā leģitīmo mērķi (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2018. gada 6. jūnija sprieduma lietā Nr. 2017-21-01 14. punktu*).

18. Lai izvērtētu, vai pamattiesību ierobežojums ir noteikts ar pienācīgā kārtībā pieņemtu likumu, jāpārbauda:

- 1) vai likums ir pieņemts, ievērojot normatīvajos aktos paredzēto kārtību;
- 2) vai likums ir izsludināts un publiski pieejams atbilstoši normatīvo aktu prasībām;

3) vai likums ir pietiekami skaidri formulēts, lai persona varētu izprast no tā izrietošo tiesību un pienākumu saturu un paredzēt tā piemērošanas sekas (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2018. gada 6. jūnija sprieduma lietā Nr. 2017-21-01 15. punktu*).

Pamattiesību ierobežojumam jābūt noteiktam tādā likumdošanas procesā, kas atbilst labas likumdošanas principam (*sal. sk. Satversmes tiesas 2019. gada 6. marta sprieduma lietā Nr. 2018-11-01 18.1. punktu un 2019. gada 7. jūnija sprieduma lietā Nr. 2018-15-01 13.2. punktu*).

18.1. Apstrīdētā likuma norma ir pieņemta ar 2008. gada 5. jūnija likumu „Grozījumi Enerģētikas likumā”. Attiecīgais likumprojekts tika izskatīts trijos lasījumos. Likums tika pieņemts un 2008. gada 20. jūnijā izsludināts oficiālajā laikrakstā „Latvijas Vēstnesis” Nr. 96 normatīvajos tiesību aktos noteiktajā kārtībā.

18.2. Satversmes tiesa ir atzinusi, ka tiesību normai, kas ierobežo personas pamattiesības, jābūt gan saprotamai, gan paredzamai. Proti, normai jābūt formulētai pietiekami precīzi un skaidri. Normai jābūt formulētai tā, lai ļautu personām skaidri paredzēt noteikumu piemērošanas jomu un nozīmi (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2011. gada 30. marta sprieduma lietā Nr. 2010-60-01 15.2. punktu*).

No apstrīdētās likuma normas enerģijas lietotājs varēja secināt un paredzēt tiesiskās sekas, kādas iestāsies gadījumā, ja enerģijas lietotājs būs pārkāpis dabasgāzes lietošanas noteikumus. Proti, energoapgādes komersants no šāda enerģijas lietotāja var prasīt samaksu par izlietoto dabasgāzi un kompensāciju. Tādējādi apstrīdētajā likuma normā ietvertā pamattiesību ierobežojuma formulējums ir pietiekami skaidrs, persona var izprast šā ierobežojuma saturu un paredzēt tā piemērošanas sekas.

18.3. Apstrīdētajā likuma normā ir ietverts arī pilnvarojums Ministru kabinetam noteikt kārtību, kādā nosakāms faktiski patērētās dabasgāzes daudzums, kas nepieciešams samaksas par izlietoto dabasgāzi aprēķināšanai, kā arī kompensācijas apmēra aprēķināšanas kārtību.

18.3.1. Atbilstoši Satversmes 64. pantam likumdošanas tiesības pieder Saeimai, kā arī tautai Satversmē paredzētā kārtībā un apmēros. Tomēr, lai nodrošinātu efektīvāku valsts varas īstenošanu, ir pieļaujama atkāpe no prasības, ka likumdevējam visi jautājumi pilnībā jāizšķir pašam. Šī efektivitāte tiek sasniegta, likumdevējam pašam likumdošanas procesā noregulējot sabiedrībai svarīgākās tiesiskās attiecības, bet detalizētāku noteikumu un likuma ieviešanai dzīvē nepieciešamo tehnisko normu izstrādāšanai pilnvarojot Ministru kabinetu vai citas atbilstošā kārtībā leģitimētas valsts institūcijas (*sk. Satversmes tiesas 2020. gada 20. marta sprieduma lietā Nr. 2019-10-0103 25.3.1. punktu*).

Taču likumdevējam, pilnvarojot Ministru kabinetu izdot ārējos normatīvos aktus, ir jāievēro valsts varas atzaru savstarpējās līdzsvara un atsvara attiecības, kā arī citi vispārējie tiesību principi (*sk. Satversmes tiesas 2011. gada 11. janvāra sprieduma lietā Nr. 2010-40-03 10.2. punktu*). Proti, atbilstoši Ministru kabineta iekārtas likuma 31. panta pirmās daļas 1. punktam Ministru kabinets var izdot ārējus normatīvos aktus – noteikumus – tikai tad, ja likumdevējs Ministru kabinetu tam īpaši pilnvarojis. Pilnvarojumā norāda tā galvenos satura virzienus. Tādējādi likumdevējam ir skaidri jānorāda, kādas likumdevēja noregulētas tiesiskās attiecības Ministru kabinets ir tiesīgs konkretizēt (*sk. Satversmes tiesas 2020. gada 20. marta sprieduma lietā Nr. 2019-10-0103 25.3.1. punktu*).

Līdz ar to Satversmes tiesai jāizvērtē:

1) vai likumdevējs pats ir noregulējis sabiedrībai svarīgākās tiesiskās attiecības;

2) vai likumdevējs apstrīdētajā likuma normā ir skaidri norādījis, kādas likumdevēja noregulētas tiesiskās attiecības Ministru kabinets var konkretizēt.

18.3.2. Lai noskaidrotu, vai likumdevējs pats ir noregulējis sabiedrībai svarīgākās tiesiskās attiecības, Satversmes tiesai visupirms jānoskaidro apstrīdētajā likuma normā ietvertā pilnvarojuma saturs un mērķis.

Ar pilnvarojuma mērķi saprot to, ko likumdevējs centies panākt, piešķirot Ministru kabinetam tiesības noregulēt kādu jautājumu. Ar likumdevēja doto pilnvarojumu izpildvarai jāsaprot ne tikai viena konkrēta lakoniska tiesību

norma, bet paša likuma būtība un mērķi tiesību sistēmas ietvarā (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2017. gada 19. decembra sprieduma lietā Nr. 2017-02-03 18.1.1. punktu*).

No likuma „Par sabiedrisko pakalpojumu regulatoriem” 1. panta un 2. panta otrās daļas 1. punkta izriet, ka valsts ar mērķi citstarp nodrošināt iespēju saņemt nepārtrauktus, drošus un kvalitatīvus sabiedriskos pakalpojumus, kuru cenas atbilst ekonomiski pamatotām izmaksām, regulē sabiedrisko pakalpojumu sniegšanu kā komercdarbību enerģētikas nozarē, nosakot sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas kārtību un tiesiskās attiecības sabiedrisko pakalpojumu sniegšanā. Arī Satversmes tiesa ir atzinusi, ka sabiedrisko pakalpojumu regulēšanā vienmēr jāreķinās ar divām interesēm – pirmkārt, ar piegādātāja interesi nodrošināt sava uzņēmuma ekonomisko darbību un attīstību un, otrkārt, ar enerģijas lietotāja interesi saņemt nepārtrauktus, drošus un kvalitatīvus sabiedriskos pakalpojumus par samērīgiem tarifiem (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2002. gada 24. decembra sprieduma lietā Nr. 2002-16-03 5. punktu*). Līdz ar to regulējamo sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju un lietotāju savstarpējās tiesiskās attiecības regulē ne vien vispārīgās privāto tiesību normas, bet arī speciālās, tajā skaitā publisko tiesību normas.

Regulējamo pakalpojumu sniegšanā enerģētikas nozarē tiesisko attiecību objekts ir enerģija – prece ar noteiktu vērtību, tostarp dabasgāze (*sk. Enerģētikas likuma (šeit un turpmāk – redakcijā, kas bija spēkā līdz 2016. gada 7. martam) 1. panta 1. punktu*). Savukārt enerģētikas nozarē veicamā komercdarbība ir energoapgāde, kuru nepieciešams licencēt vai reģistrēt un kura ietver citstarp dabasgāzes iepirkšanu, pārveidi, uzglabāšanu, pārvadi, sadali vai tirdzniecību (*sk. Enerģētikas likuma 1. panta 2. punktu*). Tā ir īpaši regulējama, lai nodrošinātu enerģijas lietotāju efektīvu, drošu un kvalitatīvu apgādi arī ar dabasgāzi pieprasītajā daudzumā un par pamatotām cenām (*sk. Enerģētikas likuma 3. panta 2. punktu*).

Energoapgādes komersantam ir pienākums saskaņā ar licencē noteiktajām prasībām nodrošināt esoša vai potenciāla enerģijas lietotāja drošu, pastāvīgu un stabilu apgādi ar citstarp dabasgāzi ekonomiski pamatoti pieprasītajā daudzumā

un kvalitātē (sk. likuma „Par sabiedrisko pakalpojumu regulatoriem” 22. panta pirmo daļu un 24. panta pirmo daļu, kā arī Enerģētikas likuma 5. panta pirmo daļu). Savukārt enerģijas lietotājs, kas nav mājsaimniecības lietotājs, no energoapgādes komersanta pērk un savā komercdarbībā lieto dabasgāzi (sk. Enerģētikas likuma 1. panta 10. punktu). Tomēr laikā, kad apstrīdētās normas bija spēkā, Latvijas dabasgāzes tirgū AS „Latvijas Gāze” bija monopolstāvoklī. Monopola apstākļos sabiedrības resursi netiek sadalīti visefektīvākajā veidā un tieši vai pastarpināti tiek radīts kaitējums arī patērētājiem (sk.: *Wish R., Bailey D. Competition Law. 9th edition. Oxford: Oxford University, 2018, p. 7, 18–20*). Proti, monopolstāvoklis ir tirgus nepilnība, kas kaitē preču un pakalpojumu pircējiem, tostarp dabasgāzes galalietotājiem, tādēļ likumdevējam ir pienākums regulēt vairākas tiesiskās attiecības tā, lai monopolstāvoklī esošs komersants nesamērīgi neierobežotu preču un pakalpojumu pircēju tiesības. Konkrētajā gadījumā valstij bija pienākums iejaukties Latvijas dabasgāzes tirgū un līdzsvarot konkrēto tiesisko attiecību dalībnieku tiesiskās intereses, tajā skaitā nosakot izņēmumus no privāttiesisko attiecību noregulējuma (*sal. sk. Satversmes tiesas 2020. gada 20. marta sprieduma lietā Nr. 2019-10-0103 25.3.2. punktu*). Šis pienākums ir no demokrātiskas tiesiskas valsts pamatnormas atvasinātā sociāli atbildīgas valsts principa konkretizācijas elements un vērsts uz valsts ilgtspējīgas attīstības nodrošināšanu.

Dabasgāzes piegādes un lietošanas kārtību nosaka Ministru kabinets (sk. Enerģētikas likuma 42.¹ panta pirmo daļu). Ministru kabinets, kā pamatu norādot citstarp minēto likuma normu, ir izdevis Noteikumus Nr. 85. Tie noteic, ka dabasgāzi enerģijas lietotājam piegādā saskaņā ar šiem noteikumiem un energoapgādes komersanta un enerģijas lietotāja noslēgto dabasgāzes piegādes līgumu vai sistēmas pakalpojuma līgumu (sk. Noteikumu Nr. 85 22. punktu). Energoapgādes komersants nodrošina enerģijas lietotājam dabasgāzes piegādi līdz dabasgāzes apgādes sistēmas piederības robežai – piederības un atbildības dalījuma vietai starp energoapgādes komersanta un enerģijas lietotāja dabasgāzes apgādes sistēmām (sk. Noteikumu Nr. 85 2.6. apakšpunktu, 22. un 24. punktu).

Savukārt enerģijas lietotājam ir pienākums reģistrēt datus par izlietotās dabasgāzes daudzumu un ziņot energoapgādes komersantam, kā arī samaksāt par patērēto dabasgāzi (*sk. Noteikumu Nr. 85 67.2., 67.3., 68.2. un 68.3. apakšpunktu*). Patērētās dabasgāzes daudzums nosakāms pēc norēķinu uzskaites mēraparātu vai dabasgāzes patēriņa skaitītāju rādījumiem, ar kuriem aprīkota enerģijas lietotāja dabasgāzes apgādes sistēma.

Apstrīdētā likuma norma regulē gadījumus, kad enerģijas lietotājs ir pārkāpis dabasgāzes lietošanas noteikumus. Likumdevējs izlēmis, ka šādā situācijā energoapgādes komersants faktiski patērētās dabasgāzes daudzumu nosaka Ministru kabineta noteiktajā kārtībā. Proti, faktiski patērētās dabasgāzes apjoms un arī energoapgādes komersantam nodarīto zaudējumu apmērs jānosaka pēc konkrētiem kritērijiem. Saeima norāda, ka energoapgādes komersanta iespējas pārtraukt dabasgāzes piegādi esot būtiski ierobežotas, jo atkarībā no laika, kad konkrētais objekts pieslēgts dabasgāzes sadales sistēmai, šīs darbības veikšanai var būt nepieciešama iekļūšana attiecīgā enerģijas lietotāja īpašumā, kur izvietoti dabasgāzes skaitītāji, taču tie enerģijas lietotāji, kuri ir negodprātīgi, šo piekļuvi nenodrošinot. Tāpat energoapgādes komersants nevarot konstatēt, kad tieši attiecīgais enerģijas lietotājs veicis prettiesiskās darbības un kāds dabasgāzes daudzums faktiski izlietots konkrētajā objektā (*sk. Saeimas atbildes rakstu un Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijas viedokli lietas materiālu 3. sēj. 69. un 98. lp.*).

No iepriekš minētā izriet, ka apstrīdētās likuma normas būtība un mērķis ir noteikt speciālu samaksas par izlietoto dabasgāzi un enerģijas lietotāja saistību pastiprināšanas tiesisko regulējumu gadījumiem, kad faktiski izlietotās dabasgāzes daudzums nav nosakāms. Turklāt pat tad, ja likumdevēja dotais pilnvarojums konkrētās tiesību nozares tehniskā rakstura dēļ ir plašs vai salīdzinoši abstrakts, izpildvarai, interpretējot pilnvarojošo likuma normu, ir jāievēro likumā ietvertie mērķi un vērtības, kuru aizsardzībai likums ir pieņemts, un jādarbojas kā likumā noteikto vadlīniju īstenotājam, ievērojot vispārējos tiesību principus un citas Satversmes normas (*sal. sk. Satversmes tiesas 2011. gada 11. janvāra sprieduma lietā Nr. 2010-40-03 10.4. punktu*). Pretējā

gadījumā izpildvara nekad nevarētu izdot tādas tiesību normas, kas sasniegtu likumdevēja noteikto mērķi (*sal. sk. Satversmes tiesas 2017. gada 29. jūnija sprieduma lietā Nr. 2016-23-03 17.1.3. punktu un 2018. gada 12. decembra sprieduma lietā Nr. 2018-06-0103 18. punktu*). Enerģētikas, tostarp dabasgāzes apgādes, nozare ir tāda, kurā nepieciešams reglamentēt daudzus tehniska rakstura jautājumus atbilstoši dabasgāzes apgādes infrastruktūras attīstības pakāpei un sabiedrības vajadzībām. Tas nozīmē, ka konkrētajā gadījumā likumdevējs ne vien pats ir izlēmis to, kādā veidā tiek regulētas tiesiskās attiecības, kuru ietvaros enerģijas lietotājs pārkāpis dabasgāzes lietošanas noteikumus, bet arī skaidri norādījis, kādas likumdevēja noregulētas tiesiskās attiecības Ministru kabinets var konkretizēt.

Līdz ar to apstrīdētajā likuma normā ietvertais enerģijas lietotāja pamattiesību ierobežojums ir noteikts ar pienācīgā kārtībā pieņemtu likumu un apstrīdētā likuma norma atbilst Satversmes 64. pantam.

19. Ikviena pamattiesību ierobežojuma pamatā ir jābūt apstākļiem un argumentiem, kādēļ tas vajadzīgs, proti, ierobežojums tiek noteikts svarīgu interešu – leģitīma mērķa – labad (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2015. gada 13. oktobra sprieduma lietā Nr. 2014-36-01 18. punktu*).

Satversmes tiesa lietā Nr. 2019-10-0103 atzina, ka mājsaimniecības lietotāja tiesību uz īpašumu ierobežojums ir noteikts sabiedrības interesēs, lai novērstu energoapgādes sistēmas kā sabiedriski nozīmīga pakalpojuma sniegšanas priekšnoteikuma funkcionēšanas traucējumus, kā arī nodrošinātu mājsaimniecības lietotāju tiesību aizsardzību, veicinot pušu vienlīdzību mājsaimniecības lietotāja un monopolstāvoklī esoša energoapgādes komersanta tiesiskajās attiecībās (*sk. Satversmes tiesas 2020. gada 20. marta sprieduma lietā Nr. 2019-10-0103 26. punktu*). Lai arī starp mājsaimniecības lietotāja un enerģijas lietotāja, kas nav mājsaimniecības lietotājs, dabasgāzes apgādes sistēmām pastāv būtiskas funkcionālas atšķirības tajās izmantojamās jaudas dēļ un izrietoši atšķirīga avārijas iestāšanās varbūtība, dabasgāzes lietošanas noteikumu pārkāpums vienmēr ir saistīts ar sprādzienbīstamību vai paaugstinātu

risku (sk. Saeimas atbildes rakstu un Dr. habil. sc. ing. Egīla Dzelzīša un AS „Latvijas Gāze” viedokļus lietas materiālu 9. sēj. 41. un 50. lp., 10. sēj. 43. lp.). Turklāt no sociāli atbildīgas valsts principa izrietošais likumdevēja pienākums veicināt tiesisko attiecību dalībnieku interešu līdzsvaru tādās tiesiskajās attiecībās, kurās viens no dalībniekiem ir monopolstāvoklī esošs komersants, nav atkarīgs no tā, vai konkrētais enerģijas lietotājs ir mājsaimniecības lietotājs. Tādējādi lietā Nr. 2019-10-0103 Satversmes tiesas izteiktās atziņas par apstrīdētajā likuma normā ietvertā mājsaimniecības lietotāja pamattiesību ierobežojuma leģitīmajiem mērķiem ir attiecināmas arī uz enerģijas lietotāju, kas nav mājsaimniecības lietotājs.

Līdz ar to apstrīdētajā likuma normā ietvertajam enerģijas lietotāja pamattiesību ierobežojumam ir leģitīmi mērķi – citu personu tiesību un sabiedrības labklājības aizsardzība.

20. Noskaidrojot, vai apstrīdētajā normā ietvertais pamattiesību ierobežojums ir samērīgs, Satversmes tiesa izvērtē, vai ierobežojums ir piemērots leģitīmā mērķa sasniegšanai, vai mērķi nav iespējams sasniegt ar citiem, indivīda pamattiesības mazāk ierobežojošiem līdzekļiem un vai labums, ko gūst sabiedrība no noteiktā ierobežojuma, ir lielāks par indivīdam nodarīto kaitējumu. Ja, izvērtējot tiesību normu, tiek atzīts, ka tajā ietvertais pamattiesību ierobežojums neatbilst kaut vienam no šiem kritērijiem, apstrīdētā norma neatbilst samērīguma principam un ir prettiesiska (sk., piemēram, Satversmes tiesas 2018. gada 6. jūnija sprieduma lietā Nr. 2017-21-01 17. punktu).

21. Likumdevēja izraudzītie līdzekļi ir piemēroti apstrīdētajā normā ietvertā pamattiesību ierobežojuma leģitīmā mērķa sasniegšanai, ja ar konkrēto regulējumu šis mērķis tiek sasniegts (sk., piemēram, Satversmes tiesas 2011. gada 28. novembra sprieduma lietā Nr. 2011-02-01 15. punktu).

Pieteikumu iesniedzējas norāda, ka ar civiltiesiskas sankcijas noteikšanu varētu sasniegt mērķi disciplinēt enerģijas lietotāju un novērst enerģijas lietotāja iejaukšanos dabasgāzes patēriņa uzskaitē, tādējādi sekmējot sabiedrības drošības

aizsardzību (*sk. pieteikumus lietas materiālu 2. sēj. 17., 87. un 123. lp., 3. sēj. 30. lp. un 9. sēj. 98. lp.*). Savukārt Saeima norāda, ka tās izraudzītie līdzekļi ir piemēroti apstrīdētajā likuma normā ietvertā pamattiesību ierobežojuma legītīmo mērķu sasniegšanai. Pienākums maksāt kompensāciju energoapgādes komersantam nodrošinot tam gan zaudējumu atlīdzināšanu saistībā ar faktiski izlietoto dabasgāzi, gan kompensāciju par līguma vai Ministru kabineta noteikumu pārkāpumu (*sk. Saeimas atbildes rakstu lietas materiālu 3. sēj. 67. lp.*).

21.1. Dabasgāzes lietošanas noteikumu pārkāpuma gadījumā, kad enerģijas lietotājs ir prettiesiski iejaucies dabasgāzes patēriņa skaitītāja darbībā, patērētās dabasgāzes daudzumu un energoapgādes komersanta iespējamo zaudējumu apmēru faktiski nav iespējams noteikt. Tas saistīts ar to, ka patērētās dabasgāzes daudzuma noteikšanā vienmēr jāņem vērā iespējamie zudumi (*sk. AS „Latvijas Gāze” un Dr. habil. sc. ing. Egīla Dzelzīša viedokļus lietas materiālu 9. sēj. 35., 36., 49. un 51. lp.*). Turklāt dabasgāzes skaitītāji var būt uzstādīti gan enerģijas lietotājam piederošā īpašumā, gan ārpus tā, bet iekļūt enerģijas lietotāja īpašumā energoapgādes komersants drīkst tikai ar enerģijas lietotāja piekrišanu (*sk. Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijas viedokli lietas materiālu 3. sēj. 97. un 98. lp.*).

Enerģijas lietotājam ir pienākums nodrošināt energoapgādes komersanta pilnvaroto pārstāvju netraucētu piekļūšanu enerģijas lietotāja dabasgāzes apgādes sistēmām, norēķinu uzskaites mēraparātiem un dabasgāzes patēriņa skaitītājiem (*sk. Noteikumu Nr. 85 67.1. un 68.1. apakšpunktu, 78. un 79. punktu*). Tomēr sociālajā realitātē enerģijas lietotāji, kas pārkāpuši dabasgāzes lietošanas noteikumus, var būt ieinteresēti šo pienākumu nepildīt, lai varētu dabasgāzi patērēt bez maksas pēc iespējas ilgāk (*sk. arī AS „Gaso” viedokli lietas materiālu 3. sēj. 153. un 154. lp.*). Ja enerģijas lietotājs šo pienākumu nepilda, energoapgādes komersantam ir tiesības pārtraukt dabasgāzes piegādi enerģijas lietotāja objektam (*sk. Noteikumu Nr. 85 71. punktu*). Tomēr energoapgādes komersants šīs tiesības var izmantot tikai tad, ja enerģijas lietotājs tam nodrošina iespēju piekļūt noslēgierīcei, kuru aizverot dabasgāzes piegāde konkrētajam

enerģijas lietotājam tiek pārtraukta, vai arī tad, ja noslēgierīce neatrodas attiecīgajam enerģijas lietotājam piederošā īpašumā (*sk. arī Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijas viedokli lietas materiālu 3. sēj. 98. lp.*).

Apstrīdētajā likuma normā noteiktais pienākums samaksāt par izlietoto dabasgāzi nodrošina energoapgādes komersantam atlīdzību par enerģijas lietotājam piegādāto dabasgāzi arī tad, ja tās faktiskā daudzuma noteikšana ir apgrūtināta. Šāds tiesiskais regulējums ir vērsts uz energoapgādes sistēmas nepārtrauktu, drošu un kvalitatīvu funkcionēšanu, ļaujot energoapgādes komersantam par piegādāto dabasgāzi saņemto atlīdzību izmantot energoapgādes sistēmas – sabiedriski nozīmīga pakalpojuma sniegšanas priekšnoteikuma – uzturēšanai, tostarp kvalitātes un drošuma prasību ievērošanai. Tādējādi šis pienākums ir piemērots līdzeklis citu enerģijas lietotāju tiesību aizsargāšanai un sabiedrības labklājības veicināšanai.

21.2. Papildus pienākumam samaksāt par izlietoto dabasgāzi likumdevējs enerģijas lietotājam ir noteicis arī pienākumu samaksāt energoapgādes komersantam kompensāciju dabasgāzes lietošanas noteikumu pārkāpuma gadījumā.

Satversmes tiesa jau atzinusi, ka kompensācija pēc tās juridiskās dabas ir pielīdzināma līgumsodam. Ja tiesību normā kā kompensācija tiek definēta konstanta summa, ko aprēķina pēc noteiktas formulas, tad tie nav zaudējumi, jo zaudējumi ir katra konkrētā pārkāpuma gadījumā individuāli vērtējams un nosakāms kaitējums. Pretējā gadījumā ikviena līguma slēdzēji varētu apiet līgumsoda apmēra ierobežojumus, lietojot jēdzienu „kompensācija” jēdziena „līgumsods” vietā. Proti, kompensācija ir līdzeklis dabasgāzes lietošanas noteikumos un līgumā par dabasgāzes piegādi noteikto enerģijas lietotāja saistību pastiprināšanai (*sk. Satversmes tiesas 2020. gada 20. marta sprieduma lietā Nr. 2019-10-0103 28.2. punktu*). Kompensācija kā enerģijas lietotāja saistību pastiprināšanas līdzeklis motivē enerģijas lietotāju ievērot dabasgāzes lietošanas noteikumus un līgumu par dabasgāzes piegādi un sekmē dabasgāzes lietošanas noteikumu pārkāpumu prevenciju, tādējādi veicinot kvalitatīvu un drošu sabiedrisko pakalpojumu sniegšanu.

Kompensācijas apmēra ierobežošana Ministru kabineta noteiktajā kārtībā veicina enerģijas lietotāju aizsardzību tiesiskajās attiecībās ar monopolstāvoklī esošu energoapgādes komersantu, lai tas nevarētu līgumā par dabasgāzes piegādi ietvert nesamērīgus noteikumus. Tādējādi konkrētajā gadījumā arī apstrīdētajā likuma normā ietvertais enerģijas lietotāja pienākums maksāt kompensāciju ir piemērots līdzeklis enerģijas lietotāju tiesību aizsargāšanai un sabiedrības labklājības veicināšanai.

Līdz ar to likumdevēja izraudzītie līdzekļi ir piemēroti apstrīdētajā likuma normā ietvertā pamattiesību ierobežojuma leģitīmo mērķu sasniegšanai.

22. Izvērtējot to, vai izraudzītie līdzekļi ir nepieciešami leģitīmo mērķu sasniegšanai, Satversmes tiesa pārbauda, vai leģitīmos mērķus nav iespējams sasniegt ar citiem, indivīda pamattiesības mazāk ierobežojošiem līdzekļiem, kuri būtu tikpat iedarbīgi.

Pieteikumu iesniedzējas norāda, ka alternatīvi līdzekļi apstrīdētajā likuma normā noteiktajam enerģijas lietotāja pienākumam dabasgāzes lietošanas noteikumu pārkāpuma gadījumā ir vispārīgā Civillikuma regulējuma piemērošana un sodi, kas piemēroti saskaņā ar Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksu vai Krimināllikumu. Turpretī Saeima norāda, ka neviens no minētajiem līdzekļiem nav piemērots un tikpat efektīvs līdzeklis apstrīdētajā likuma normā ietvertā pamattiesību ierobežojuma leģitīmā mērķa sasniegšanai.

Satversmes tiesa attiecībā uz mājsaimniecības lietotājiem jau atzina, ka vispārīgā Civillikuma regulējuma piemērošana nav alternatīvs līdzeklis ne apstrīdētajā likuma normā ietvertajam mājsaimniecības lietotāja pienākumam samaksāt par izlietoto dabasgāzi, ne pienākumam maksāt kompensāciju, jo nenasniedz pamattiesību ierobežojuma leģitīmos mērķus tādā pašā kvalitātē. Pienākumu samaksāt par izlietoto dabasgāzi apstrīdētajā likuma normā minētā pārkāpuma gadījumā ir nepieciešams regulēt, jo nav zināms faktiski izlietotās dabasgāzes daudzums. Savukārt, nepastāvot normatīvi noteiktam kompensācijas samaksas pienākumam, tiktu apdraudēta kompensācijas funkciju – pārkāpumu

prevencija, kompensēšana un sodīšana – īstenošana (*sk. Satversmes tiesas 2020. gada 20. marta sprieduma lietā Nr. 2019-10-0103 29.1. punktu*).

Līdzīgi Satversmes tiesa attiecībā uz mājsaimniecības lietotājiem jau ir secinājusi, ka alternatīvs līdzeklis apstrīdētajā likuma normā ietvertajam kompensācijas maksāšanas pienākumam nav arī kriminālatbildības vai administratīvās atbildības piemērošana. Proti, kompensācija disciplinē mājsaimniecības lietotāju, motivējot viņu ievērot kā Ministru kabineta noteikumus par dabasgāzes piegādi, tā arī ar energoapgādes komersantu noslēgto līgumu par dabasgāzes piegādi. Tas nozīmē, ka apstrīdētajā likuma normā noteiktais pienākums maksāt kompensāciju skar un nodrošina arī energoapgādes komersanta kā sabiedrisko pakalpojumu sniedzēja intereses. Turpretī likumdevēja noteikta kriminālatbildība un administratīvā atbildība dabasgāzes lietošanas noteikumu pārkāpuma gadījumā energoapgādes komersanta interešu aizsardzību tiešā veidā neveicinātu (*sk. Satversmes tiesas 2020. gada 20. marta sprieduma lietā Nr. 2019-10-0103 29.2. punktu*).

Vispārīgā Civillikuma regulējuma piemērošanā mājsaimniecības lietotājam un enerģijas lietotājam, kas nav mājsaimniecības lietotājs, nav būtisku atšķirību. Līdzīgi gadījumos, kad dabasgāzes lietošanas noteikumus pārkāpis enerģijas lietotājs, kas nav mājsaimniecības lietotājs, – fiziskā vai juridiskā persona –, tam atbilstoši Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 98.¹ un 99. pantam varēja iestāties administratīvā atbildība tāpat kā mājsaimniecības lietotājam. Savukārt dabasgāzes lietošanas noteikumu pārkāpuma gadījumā enerģijas lietotājam, kas nav mājsaimniecības lietotājs, – fiziskajai personai – varēja iestāties kriminālatbildība par Krimināllikuma 182. un 182.¹ pantā paredzētajiem noziedzīgajiem nodarījumiem vai – juridiskajai personai – tikt piemēroti Krimināllikuma VIII¹ nodaļā noteiktie piespiedu ietekmēšanas līdzekļi. Tātad Pieteikumu iesniedzēju norādīto apstrīdētajā likuma normā ietvertā pamattiesību ierobežojuma leģitīmo mērķu sasniegšanas alternatīvo līdzekļu tiesiskās sekas mājsaimniecības lietotājam un enerģijas lietotājam, kas nav mājsaimniecības lietotājs, būtiski neatšķiras.

Nemot vērā minēto, ir pamats lietā Nr. 2019-10-0103 Satversmes tiesas izdarītos secinājumus par apstrīdētajā likuma normā ietvertā mājāsaimniecības lietotāja pamattiesību ierobežojuma nepieciešamību attiecināt arī uz enerģijas lietotāju, kas nav mājāsaimniecības lietotājs. Tādējādi Civillikuma vispārīgā regulējuma piemērošana nav uzskatāma par alternatīvu apstrīdētajā likuma normā noteiktajam enerģijas lietotāja pienākumam samaksāt par izlietoto dabasgāzi Ministru kabineta noteiktajā kārtībā un kompensācijas maksāšanas pienākumam. Tāpat kriminālatbildības vai administratīvās atbildības piemērošana nav uzskatāma par alternatīvu līdzekli apstrīdētajā likuma normā noteiktajam enerģijas lietotāja kompensācijas maksāšanas pienākumam.

Līdz ar to nepastāv citi, saudzējošāki līdzekļi, ar kuriem apstrīdētajā likuma normā ietvertā pamattiesību ierobežojuma leģitīmos mērķus būtu iespējams sasniegt vismaz tādā pašā kvalitātē.

23. Izvērtējot pamattiesību ierobežojuma atbilstību leģitīmajam mērķim, jāpārliciecinās arī par to, vai nelabvēlīgās sekas, kas personai rodas tās pamattiesību ierobežojuma rezultātā, nav lielākas par labumu, ko no šā ierobežojuma gūst sabiedrība kopumā. Proti, ir jānoskaidro lietā līdzsvarojamās intereses un tas, kurai no šīm interesēm un tiesībām būtu piešķirama prioritāte (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2010. gada 7. oktobra sprieduma lietā Nr. 2010-01-01 15. punktu*).

Konkrētajā gadījumā likumdevēja uzdevums, lemjot par enerģijas lietotāja pienākumu tad, ja tas pārkāpis dabasgāzes lietošanas noteikumus, samaksāt par izlietoto dabasgāzi, kuras daudzums nosakāms atbilstoši Ministru kabineta noteiktajai kārtībai, un samaksāt kompensāciju, bija pieņemt tādu tiesisko regulējumu, kas nodrošinātu līdzsvaru starp dabasgāzes lietošanas noteikumus pārkāpušā enerģijas lietotāja tiesībām uz īpašumu, monopolstāvoklī esoša energoapgādes komersanta tiesībām uz īpašumu un sabiedrības interesēm uz drošu, nepārtrauktu un kvalitatīvu dabasgāzes apgādes sistēmas darbību.

Līdz ar to Satversmes tiesai jāpārbauda, vai ar apstrīdēto likuma normu ir panākts taisnīgs līdzsvars starp šīm tiesībām un likumīgajām interesēm.

23.1. Likumdevējs, nosakot enerģijas lietotājam pienākumu dabasgāzes lietošanas noteikumu pārkāpuma gadījumā samaksāt par izlietoto dabasgāzi, kā arī samaksāt kompensāciju, ir centies veicināt nepārtrauktu, drošu un kvalitatīvu dabasgāzes apgādes sistēmas darbību, nodrošinot energoapgādes komersantam iespēju saņemt atlīdzību par piegādāto dabasgāzi un paredzot kompensāciju kā enerģijas lietotāja saistības pastiprinošu līdzekli par labu energoapgādes komersantam.

Gan enerģijas lietotāja pienākumam samaksāt par izlietoto dabasgāzi, gan pienākumam samaksāt kompensāciju ir disciplinējošs raksturs, un šie pienākumi vispār ir vērsti uz dabasgāzes lietošanas noteikumu pārkāpumu novēršanu. Minētie pārkāpumi var novest ne vien pie dabasgāzes, proti, ierobežota resursa, bezatlīdzības patērēšanas un no tās izrietošas tarifu paaugstināšanās, bet arī pie dabasgāzes apgādes sistēmas funkcionāliem traucējumiem. Tā kā nepārtraukta, droša un kvalitatīva energoapgādes sistēmas darbība ir svarīga valsts ilgtspējas nodrošināšanai, likumdevējam, apzinot un izvērtējot sociālos, ekonomiskos un ekoloģiskos faktorus, bija pienākums veikt pasākumus, lai nodrošinātu taisnīgas tiesiskas sekas gadījumā, kad enerģijas lietotājs pārkāpis dabasgāzes lietošanas noteikumus.

Konkrētajā gadījumā likumdevējs, īstenojot savu rīcības brīvību noteikt speciālu energoapgādes komersanta un enerģijas lietotāja – attiecīgi sabiedriskā pakalpojuma sniedzēja un saņēmēja – tiesisko attiecību noregulējumu, izlēmis, ka dabasgāzes lietošanas noteikumu pārkāpuma gadījumā enerģijas lietotājs samaksā par izlietoto dabasgāzi, kā arī samaksā kompensāciju energoapgādes komersantam. Ar apstrīdēto likuma normu šo maksājumu apmērs ir ierobežots, paredzot, ka tas tiks precizēts Ministru kabineta noteikumos. Tādējādi tiek veicināts tiesisko attiecību dalībnieku interešu līdzsvars tādās tiesiskajās attiecībās, kurās viens no dalībniekiem ir monopolstāvoklī. Proti, likumdevējam, jo īpaši dabasgāzes apgādes nozarē pastāvošā monopola apstākļos, ir no sociāli atbildīgas valsts principa izrietošs pienākums sekmēt valsts ilgtspējīgu attīstību, sabiedrības resursus sadalot iespējami labākajā veidā.

23.2. Pieteikumu iesniedzējas norāda, ka pati kompensācija esot pielīdzināma krimināltiesiska rakstura sodam un tādējādi esot pārkāpts dubultās sodīšanas nepieļaujamības princips (*sk. pieteikumus lietas materiālu 2. sēj. 18. lp. un 10. sēj. 91. lp.*).

Likumdevējs apstrīdētajā likuma normā minētā pārkāpuma gadījumā līdztekus kriminālatbildībai var noteikt un pieļaut arī administratīvo atbildību un ārējā normatīvajā aktā noteiktas imperatīvas civiltiesiskas sekas, ciktāl tam nav krimināltiesiska rakstura (*sk. Eiropas Cilvēktiesību tiesas 1976. gada 8. jūnija sprieduma lietā „Engel and others v. The Netherlands”, pieteikumi Nr. 5100/71, 5101/71, 5102/71 un 530/72, 82. punktu un Eiropas Savienības Tiesas 2013. gada 26. februāra sprieduma lietā Nr. C-617/10 „Åkerberg Fransson” 34.–35. punktu*) un tas nav pretrunā ar vispārējiem tiesību principiem un citām Satversmes normām, starptautiskajām un Eiropas Savienības tiesībām. Kompensācija ir noteikta kā civiltiesiskas sekas, un tai pašai par sevi nav krimināltiesiska rakstura. Proti, apstrīdētajā likuma normā noteiktais kompensācijas samaksas pienākums, kamēr tas nav saistīts ar ārkārtīgi augstu tās apmēru, nenozīmē, ka kompensācijai būtu tāda smaguma pakāpe, ka kompensācija iegūtu krimināltiesisku raksturu.

Nemot vērā šajā punktā izklāstīto, Satversmes tiesa secina, ka sabiedrības ieguvums no apstrīdētajā likuma normā ietvertā ierobežojuma ir lielāks nekā nelabvēlīgās sekas, kas dabasgāzes lietošanas noteikumus pārkāpušajiem enerģijas lietotājiem rodas to pamattiesību ierobežojuma dēļ.

Līdz ar to apstrīdētajā likuma normā ietvertais pamattiesību ierobežojums atbilst samērīguma principam un apstrīdētā likuma norma atbilst Satversmes 105. pantam.

24. Pieteikumu iesniedzējas lūdz vērtēt arī apstrīdēto noteikumu normu atbilstību Satversmes 64. un 105. pantam, kā arī apstrīdētajai likuma normai.

24.1. Izskatot lietu, kas ierosināta pēc tiesas pieteikuma, Satversmes tiesai jāņem vērā Satversmes tiesas likuma prasības un situācija jāizvērtē tiktāl, ciktāl tas nepieciešams konkrētās civillietas izspriešanai. Tomēr Satversmes tiesai ir

jānodrošina arī lietas vispusīga un objektīva izskatīšana, kā arī procesuālā ekonomija un tādas tiesību sistēmas pastāvēšana, kurā pēc iespējas pilnīgāk tiek novērsti Satversmei vai citām augstāka juridiska spēka normām neatbilstošs tiesiskais regulējums (*sk. Satversmes tiesas 2017. gada 22. decembra sprieduma lietā Nr. 2017-08-01 10. punktu*). Proti, noteiktos gadījumos var tikt paplašinātas prasījuma robežas jau ierosinātās lietās (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2014. gada 29. decembra sprieduma lietā Nr. 2014-06-03 17. punktu*).

Lai secinātu, vai kādā konkrētā gadījumā prasījuma robežas ir iespējams un nepieciešams paplašināt, jānoskaidro, pirmkārt, vai tā norma, attiecībā uz kuru prasījums tiek paplašināts, ir tik cieši saistīta ar lietā apstrīdēto normu, ka tās izvērtēšana iespējama tā paša pamatojuma ietvaros vai nepieciešama konkrētās lietas izlemšanai un, otrkārt, vai prasījuma robežu paplašināšana ir nepieciešama Satversmes tiesas procesa principu ievērošanai (*sk. Satversmes tiesas 2015. gada 12. februāra sprieduma lietā Nr. 2014-08-03 9.2. punktu*).

Apstrīdētajās noteikumu normās norādīts uz apstrīdētajā likuma normā noteikto enerģijas lietotāja pienākumu dabasgāzes lietošanas noteikumu pārkāpuma gadījumā samaksāt par izlietoto dabasgāzi, kā arī samaksāt kompensāciju. Proti, šis pienākums atkārtoti uzsvērts Noteikumu Nr. 85 98. punktā. Savukārt to pašu noteikumu 99. punkts nosaka dabasgāzes lietošanas noteikumu pārkāpuma rezultātā izlietotās dabasgāzes daudzuma noteikšanas kārtību, bet 100. punkts – kompensācijas apmēra aprēķināšanas kārtību. Turklāt Noteikumu Nr. 85 99. punkta kārtībā noteiktais izlietotās dabasgāzes daudzums ir izmantojams arī kompensācijas apmēra aprēķināšanā.

Noteikumu Nr. 85 99. punktā ir paredzētas patērētās dabasgāzes daudzuma noteikšanas metodes mājražniecības lietotājam un enerģijas lietotājam, kas nav mājražniecības lietotājs. Tomēr Pieteikumu iesniedzējas ir apstrīdējušas Noteikumu Nr. 85 99.2. apakšpunktu, bet ne 99.1. apakšpunktu.

Noteikumu Nr. 85 99.1. apakšpunkts paredz, ka energoapgādes komersants šo noteikumu 98. punktā minētā pārkāpuma dēļ patērētās dabasgāzes daudzumu enerģijas lietotājam, kas nav mājražniecības lietotājs, aprēķina, ņemot vērā faktiski patērētās dabasgāzes daudzumu līdzīgos apstākļos līdzīgā

laikposmā vai pamatojoties uz enerģijas lietotājam atļauto maksimālo dabasgāzes patēriņu stundā vai enerģijas lietotāja dabasgāzes iekārtu maksimālo iespējamo dabasgāzes patēriņu stundā, ja tas pārsniedz enerģijas lietotājam atļauto maksimālo dabasgāzes patēriņu stundā.

Vienas pieteikuma iesniedzējas izskatīšanā ir civillietā, kurā energoapgādes komersants cēlis prasību pret enerģijas lietotāju, kas nav mājāsaimniecības lietotājs, un tādēļ patērētās dabasgāzes daudzuma noteikšanā ir piemērojams Noteikumu Nr. 85 99.1. apakšpunkts. Ministru kabineta atbildes rakstos nav sniegti apsvērumi par to, vai Noteikumu Nr. 85 99.1. apakšpunktā noteiktās patērētās dabasgāzes daudzuma aprēķināšanas metodes atbilst Satversmei. Tomēr lietas sagatavošanas laikā ir iegūti papildu paskaidrojumi no Saeimas un Ministru kabineta, kā arī pieaicināto personu – Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijas, Patērētāju tiesību aizsardzības centra, AS „Latvijas Gāze”, AS „Gaso” un *Dr. habil. Sc. ing.* Egīla Dzelzīša – viedokļi par Noteikumu Nr. 85 99. punktā noteiktajām patērētās dabasgāzes daudzuma aprēķināšanas metodēm. Tādējādi lietā esošie materiāli ir pietiekami Noteikumu Nr. 85 99. punkta satversmības izvērtēšanai un, lai sekmētu lietas vispusīgu un objektīvu izskatīšanu, ievērojot Satversmes tiesas procesa ekonomijas principu, ir iespējams un nepieciešams paplašināt prasījumu izskatāmajā lietā.

Līdz ar to Satversmes tiesa izskatāmajā lietā vērtēs, vai Noteikumu Nr. 85 98., 99. un 100. punkts (turpmāk – apstrīdētās noteikumu normas) atbilst Satversmes 64. un 105. pantam, kā arī apstrīdētajai likuma normai.

24.2. Izskatāmajā lietā apstrīdēto normu atbilstība Satversmes 64. pantam izvērtējama, pārbaudot, vai iespējamais Satversmes 105. pantā ietvertu pamattiesību ierobežojums ir noteikts ar pienācīgā kārtībā pieņemtu likumu (*sk. šā sprieduma 14.2. punktu*).

Satversmes tiesa, pārbaudot Ministru kabineta noteikumu normu atbilstību Satversmes 64. pantam, izvērtē citstarp to, vai Ministru kabinets ir ievērojis likumdevēja noteiktā pilnvarojuma robežas, proti, vai konkrētās Ministru kabineta noteikumu normas atbilst likuma normai, uz kuras pamata tās izdotas (*sal. sk. Satversmes tiesas 2020. gada 20. marta sprieduma lietā*

Nr. 2019-10-0103 32.3. punktu). Konkrētajā gadījumā Pieteikumu iesniedzējas pēc būtības uzskata, ka apstrīdētās noteikumu normas neatbilst apstrīdētajai likuma normai, jo tās neatbilstot Satversmes 64. pantam. Tādējādi, pārliecinoties par Ministru kabineta noteikumu normu atbilstību Satversmes 64. pantam, šo normu atbilstība likuma normai, uz kuras pamata tās izdotas, nav atsevišķi vērtējama.

Līdz ar to Satversmes tiesa izskatāmajā lietā noskaidros, vai apstrīdētās noteikumu normas atbilst Satversmes 64. pantam un 105. panta pirmajiem trim teikumiem, bet atsevišķi nevērtēs to atbilstību apstrīdētajai likuma normai.

24.3. Apstrīdētajās noteikumu normās ir ietverti vairāki uz enerģijas lietotāju un energoapgādes komersantu attiecināmi pienākumi. Tā kā atbilstoši apstrīdētajām noteikumu normām energoapgādes komersanta pienākums noteikt izlietotās dabasgāzes daudzumu un aprēķināt kompensācijas apmēru var iestāties tikai dabasgāzes lietošanas noteikumu pārkāpuma gadījumā, apstrīdētās noteikumu normas ir savstarpēji cieši saistītas un nevar tikt aplūkotas atrauti cita no citas.

Līdz ar to apstrīdētās noteikumu normas ir vērtējamas kā vienots tiesiskais regulējums.

25. Demokrātiskā tiesiskā valstī likumdevējam pašam ir pienākums regulēt tādas tiesiskās attiecības, kurās tiek ierobežotas personas pamattiesības, tomēr likumdevējs var pilnvarot Ministru kabinetu šo tiesisko attiecību noregulējumu konkretizēt. Šādos gadījumos Ministru kabineta noteikumos ietvertais pamattiesību ierobežojums izriet no attiecīgajā likuma regulējumā ietvertā pamattiesību ierobežojuma.

Konkrētajā gadījumā likumdevējs pilnvarojis Ministru kabinetu konkretizēt apstrīdētajā likuma normā noteikto maksājumu apmēru, tostarp nosakot veidu, kādā aprēķināms faktiski izlietotās dabasgāzes daudzums. Satversmes tiesa jau atzina, ka personas naudas līdzekļu, kuri jāiegulda ar apstrīdēto likuma normu noteikto maksājumu veikšanai, aizsardzība ietilpst Satversmes 105. pantā ietvertā tiesību uz īpašumu tvērumā. Tā kā apstrīdētajā

likuma normā noteikto maksājumu veikšanas rezultātā samazinās enerģijas lietotāja naudas līdzekļi, apstrīdētā likuma norma ierobežo enerģijas lietotāja tiesības uz īpašumu (*sk. Satversmes tiesas 2020. gada 20. marta sprieduma lietā Nr. 2019-10-0103 22. un 23. punktu un šā sprieduma 15. un 16. punktu*).

Līdz ar to arī apstrīdētās noteikumu normas ierobežo enerģijas lietotāja tiesības uz īpašumu, kas ietvertas Satversmes 105. pantā.

26. Satversmes tiesa jau atzina, ka, izvērtējot personai Satversmes 105. pantā ietverto tiesību uz īpašumu ierobežojuma attaisnojāmību, visupirms nepieciešams izvērtēt, vai šis ierobežojums ir noteikts ar pienācīgā kārtībā pieņemtu likumu (*sk. šā sprieduma 17. un 18. punktu*).

26.1. Satversmes tiesa ir secinājusi, ka vārds „likums” nav interpretējams gramatiski un aptver ne tikai Saeimas pieņemtus likumus to formālajā nozīmē, bet arī citus ārējos normatīvos aktus, ja vien tie:

1) izdoti, pamatojoties uz likumu un ievērojot normatīvajos aktos paredzēto kārtību;

2) ir publicēti un publiski pieejami atbilstoši normatīvo tiesību aktu prasībām;

3) ir pietiekami skaidri formulēti, lai persona varētu izprast no tiem izrietošo tiesību un pienākumu saturu un paredzēt to piemērošanas sekas, kā arī nodrošina aizsardzību pret to patvaļīgu piemērošanu (*sk. Satversmes tiesas 2018. gada 18. decembra sprieduma lietā Nr. 2016-04-03 20. punktu*).

Jebkuram pamattiesību ierobežojumam jābūt noteiktam tādā tiesību normu jaunrades procesā, kas atbilst labas likumdošanas principam.

26.2. Tiesību normas pieņemšanas kārtības ievērošana ir tiesību normas spēkā esības priekšnoteikums (*sk. Satversmes tiesas 2005. gada 21. novembra sprieduma lietā Nr. 2005-03-06 10.4. punktu un 2015. gada 21. decembra sprieduma lietā Nr. 2015-03-01 23. punktu*). Likumdevējs ar apstrīdēto likuma normu pilnvarojis Ministru kabinetu noteikt kārtību, kādā nosakāms izlietotās dabasgāzes daudzums un aprēķināma kompensācija. Apstrīdētā likuma norma Noteikumos Nr. 85 ir norādīta kā apstrīdēto noteikumu normu izdošanas pamats.

Noteikumi Nr. 85 ir publicēti un publiski pieejami atbilstoši normatīvo tiesību aktu prasībām, kā arī pietiekami skaidri formulēti. Tomēr izskatāmajā lietā izvērtējama arī apstrīdēto noteikumu normu atbilstība Satversmes 64. pantam.

26.3. Lai izvērtētu izpildvaras izdoto normu atbilstību Satversmes 64. pantam, jāizvērtē, vai ir ievērota pilnvarošanas kārtība, proti, jānoskaidro pilnvarojošo normu saturs un mērķis, bet pēc tam jāpārbauda, vai Ministru kabinets, izdodot attiecīgās normas, ir ievērojis tam likumā noteiktā pilnvarojuma robežas (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2018. gada 18. oktobra sprieduma lietā Nr. 2017-33-01 13. punktu*).

Satversmes tiesa, noskaidrojot apstrīdētās likuma normas saturu un mērķi, jau atzina, ka likumdevējs pats ir noregulējis tiesiskās attiecības gadījumos, kad enerģijas lietotājs pārkāpis dabasgāzes lietošanas noteikumus, un skaidri pilnvarojis Ministru kabinetu noregulēt atsevišķus šo attiecību aspektus (*sk. šā sprieduma 18.3.2. punktu*). Līdz ar to Satversmes tiesai izskatāmajā lietā jāpārbauda, vai Ministru kabinets, izdodot apstrīdētās noteikumu normas, ir ievērojis tam likumā noteiktā pilnvarojuma robežas.

26.4. Noteikumos Nr. 85 norādīts, ka tie izdoti citstarp saskaņā ar apstrīdēto likuma normu, kas noteic, ka kārtību, kādā energoapgādes komersants nosaka faktiski patērētās dabasgāzes daudzumu, kā arī kompensācijas apmēru un aprēķināšanas kārtību, nosaka Ministru kabinets (*sk. arī šā sprieduma 18.3. punktu*). Konkrētajā gadījumā apstrīdētajās noteikumu normās ir ietverts enerģijas lietotāja pienākums veikt divus savstarpēji saistītus maksājumus: samaksu par izlietoto dabasgāzi un kompensāciju. Noteikumu Nr. 85 98. un 99. punktā Ministru kabinets pienākumu maksāt par izlietoto dabasgāzi ir konkretizējis, nosakot vairākus veidus, kādos nosakāms tās daudzums, proti – atkarībā no faktiski patērētās dabasgāzes daudzuma līdzīgos apstākļos līdzīgā laikposmā, enerģijas lietotājam atļautā maksimālā dabasgāzes patēriņa stundā, enerģijas lietotāja dabasgāzes iekārtu maksimālā iespējamā dabasgāzes patēriņa stundā vai energoapgādes komersanta apstiprinātajā norēķinu kārtībā noteiktajām dabasgāzes diferencētajām patēriņa normām. Savukārt Noteikumu Nr. 85 98. un

100. punktā Ministru kabinets konkretizējis kompensācijas samaksas pienākumu, nosakot to kā Noteikumos Nr. 85 paredzētajā kārtībā aprēķinātā izlietotās dabasgāzes daudzuma reizinājumu ar dabasgāzes tirdzniecības tarifu divkārsā apmērā. Tātad apstrīdētās noteikumu normas detalizētāk regulē apstrīdētās likuma normas piemērošanu dabasgāzes lietošanas noteikumu pārkāpuma gadījumā un nerada tādas jaunas tiesiskas attiecības, kuras neizrietētu no Enerģētikas likuma. Tomēr tas pats par sevi vēl nenozīmē, ka apstrīdētās noteikumu normas ir izdotas likumdevēja noteiktā pilnvarojuma robežās.

No Satversmes tiesas judikatūras izriet, ka gadījumos, kad likumdevējs pilnvarojis Ministru kabinetu konkretizēt kāda jautājuma noregulējumu, Ministru kabinetam nav tiesību pilnvarot kādu citu subjektu vai institūciju šā jautājuma noregulēšanai (*sk. Satversmes tiesas 2002. gada 21. janvāra spriedumu lietā Nr. 2001-09-01*). Turklāt ārējo normatīvo tiesību aktu izdošanai atšķirībā no citu izpildvaras darbību veikšanas ir nepieciešama tam atbilstoša demokrātiska leģitīmācija (*sk. Satversmes tiesas 2016. gada 2. marta sprieduma lietā Nr. 2015-11-03 21.1. punktu*). Proti, demokrātiskā tiesiskā valstī nav pieļaujama tāda situācija, ka vispārsaistošas tiesību normas pieņem tiesību subjekts vai institūcija, kura nav demokrātiski leģitīmēta.

Ministru kabinets Noteikumu Nr. 85 99.2. apakšpunktā noteicis, ka energoapgādes komersants dabasgāzes lietošanas noteikumu pārkāpuma gadījumā māsaimniecības lietotājam izlietotās dabasgāzes daudzumu nosaka saskaņā ar energoapgādes komersanta apstiprinātajā norēķinu kārtībā noteiktajām dabasgāzes diferencētajām patēriņa normām. Proti, Ministru kabinets ir pilnvarojis energoapgādes komersantu tā apstiprinātajā norēķinu kārtībā noteikt diferencētās patēriņa normas un tādējādi konkretizēt daļu no tādām likumdevēja noregulētām tiesiskajām attiecībām, kuras ietver māsaimniecības lietotāja pamattiesību ierobežojumu. Tātad Ministru kabinets apstrīdēto noteikumu normu kā vienota tiesiskā regulējuma tiesiskajā sastāvā ietvēris tādu nosacījumu, kuru nosaka privātpersona bez demokrātiskas leģitīmācijas. Tādējādi apstrīdētās noteikumu normas, ciktāl tās dabasgāzes lietošanas noteikumu pārkāpuma gadījumā paredz māsaimniecības lietotāja pienākumu maksāt par izlietoto

dabasgāzi atbilstoši energoapgādes komersanta apstiprinātajā norēķinu kārtībā noteiktajām dabasgāzes diferencētajām patēriņa normām, ir izdotas *ultra vires* un neatbilst Satversmes 64. pantam. Savukārt tas, vai Ministru kabinets, izdodot apstrīdētās noteikumu normas, pārējā daļā ir ievērojis tam Saeimas piešķirto pilnvarojumu, izvērtējams, noskaidrojot, vai apstrīdētajās noteikumu normās ietvertais pamattiesību ierobežojums ir samērīgs (*sal. sk. Satversmes tiesas 2020. gada 9. jūlija sprieduma lietā Nr. 2019-27-03 24. punktu*). Proti, atbilstoši racionāla likumdevēja principam un tiesību sistēmas vienotības principam likumdevējs pieņem savstarpēji saskaņotas tiesību normas, kas harmoniski darbojas visas tiesību sistēmas ietvaros. Tādēļ, vērtējot Ministru kabineta noteikumu normu satversmību, jāņem vērā tas, ka likumdevējs vienmēr uzdod tā noregulētās tiesiskās attiecības Ministru kabinetam konkretizēt tādā veidā, lai tās atbilstu vispārējiem tiesību principiem, tostarp samērīguma principam, un citām Satversmes normām, Eiropas Savienības tiesībām un starptautiskajām tiesībām.

Tādējādi apstrīdētajās noteikumu normās, ciktāl tās dabasgāzes lietošanas noteikumu pārkāpuma gadījumā paredz māsaimniecības lietotāja pienākumu maksāt par izlietoto dabasgāzi atbilstoši energoapgādes komersanta apstiprinātajā norēķinu kārtībā noteiktajām dabasgāzes diferencētajām patēriņa normām, ietvertais pamattiesību ierobežojums nav noteikts ar pienācīgā kārtībā pieņemtu likumu un neatbilst Satversmes 64. un 105. pantam, kā arī apstrīdētajai likuma normai.

27. Tas, vai pārējā daļā apstrīdētajās noteikumu normās ietvertais pamattiesību ierobežojums ir satversmīgs un noteikts ar pienācīgā kārtībā pieņemtu likumu, tiks noskaidrots, vērtējot, vai apstrīdētajās noteikumu normās ietvertajam pamattiesību ierobežojumam ir leģitīms mērķis un vai tas atbilst samērīguma principam.

Satversmes tiesa jau atzina, ka ikvienam pamattiesību ierobežojumam jābūt noteiktam leģitīma mērķa labad (*sk. šā sprieduma 19. punktu*).

Tā kā apstrīdētajās noteikumu normās ietvertais pamattiesību ierobežojums izriet no apstrīdētajā likuma normā ietvertā pamattiesību

ierobežojuma, to leģitīmie mērķi sakrīt. Konkrētajā gadījumā apstrīdētajā likuma normā ietvertā pamattiesību ierobežojuma leģitīmais mērķis ir citu personu tiesību un sabiedrības labklājības aizsardzība. Tādējādi tas ir arī apstrīdētajās noteikumu normās ietvertā pamattiesību ierobežojuma leģitīmais mērķis.

Līdz ar to apstrīdētajās noteikumu normās ietvertā pamattiesību ierobežojuma leģitīmais mērķis ir citu personu tiesību un sabiedrības labklājības aizsardzība.

28. Apstrīdētajās noteikumu normās ietvertajam pamattiesību ierobežojumam jāatbilst samērīguma principam.

Izpildvaras izdotajos ārējos normatīvajos aktos ietvertajam pamattiesību ierobežojumam izrietot no likumdevēja pieņemtā normā ietverta pamattiesību ierobežojuma, pirmā ierobežojuma piemērotība un nepieciešamība leģitīmā mērķa sasniegšanai izriet no otrā ierobežojuma. Tieši likumdevējs, regulējot tādas tiesiskās attiecības, kurās ir ietverts pamattiesību ierobežojums, un pilnvarojot Ministru kabinetu tās konkretizēt, nosaka, kādēļ pamattiesību ierobežojums ir piemērots un nepieciešams tā leģitīmā mērķa sasniegšanai.

Satversmes tiesa jau atzinusi, ka konkrētajā gadījumā apstrīdētajā likuma normā ietvertais pamattiesību ierobežojums ir piemērots un nepieciešams tā leģitīmā mērķa sasniegšanai (*sk. Satversmes tiesas 2020. gada 20. marta sprieduma lietā Nr. 2019-10-0103 28. un 29. punktu un šā sprieduma 21. un 22. punktu*). Proti, ar apstrīdētajā likuma normā noteikto enerģijas lietotāja pienākumu dabasgāzes lietošanas noteikumu pārkāpuma gadījumā samaksāt par izlietoto dabasgāzi un samaksāt kompensāciju tiek aizsargātas citu personu tiesības un sabiedrības labklājība un tādējādi tiek sasniegti apstrīdētajā likuma normā ietvertā pamattiesību ierobežojuma leģitīmie mērķi.

Vispārīgā Civillikuma regulējuma piemērošana dabasgāzes lietošanas noteikumu pārkāpuma gadījumā pieļautu tādas situācijas, ka energoapgādes komersantam tad, ja zaudējumu apmēra noteikšana ir objektīvi apgrūtināta vai pat neiespējama, būtu jāpierāda tam nodarīto zaudējumu apmērs, kompensācija nesasniegtu savu mērķi un tiktu apdraudēta droša un nepārtraukta dabasgāzes

piegādes pakalpojuma nodrošināšana (*sk. Satversmes tiesas 2020. gada 20. marta sprieduma lietā Nr. 2019-10-0103 29.1. punktu un šā sprieduma 22. punktu*). Savukārt sodi, kas varēja tikt piemēroti saskaņā ar Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksu vai Krimināllikumu, visupirms ir vērsti uz sabiedrības kā abstrakta indivīdu kopuma interešu aizsardzību, taču tiešā veidā neveicina energoapgādes komersanta kā sabiedrisko pakalpojumu sniedzēja interešu aizsardzību (*sk. Satversmes tiesas 2020. gada 20. marta sprieduma lietā Nr. 2019-10-0103 29.2. punktu un šā sprieduma 22. punktu*). Tādējādi Satversmes tiesa atzina, ka nepastāv citi, saudzējošāki līdzekļi, ar kuriem apstrīdētajā likuma normā ietvertā pamattiesību ierobežojuma mērķus būtu iespējams sasniegt tādā pašā kvalitātē.

Līdz ar to arī apstrīdētajās noteikumu normās ietvertais pamattiesību ierobežojums ir piemērots un nepieciešams tā leģitīmo mērķu sasniegšanai.

29. Pārliecinoties par to, vai nelabvēlīgās sekas, kas enerģijas lietotājam rodas tā pamattiesību ierobežojuma rezultātā, nav lielākas par labumu, ko no šā ierobežojuma gūst sabiedrība kopumā, Satversmes tiesa izvērtēs apstrīdētajās noteikumu normās paredzētās metodes izlietotās dabasgāzes daudzuma noteikšanai un kompensācijas apmēra aprēķināšanai.

29.1. Noteikumu Nr. 85 99. punktā ir noteiktas vairākas patērētās dabasgāzes daudzuma noteikšanas metodes gadījumam, kad dabasgāzes lietošanas noteikumu pārkāpuma dēļ faktiski patērētās dabasgāzes daudzumu nav iespējams noteikt (*sk. šā sprieduma 21.1. punktu*). No lietas materiāliem izriet, ka šīs metodes ir balstītas zinātniski tehniskos apsvērumos un ka ir iespējami dažādi veidi, kādos iepriekš aprakstītajā situācijā nosakāms faktiski patērētās dabasgāzes daudzums (*sk. Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijas un Dr. habil. sc. ing. Egīla Dzelzīša viedokļus lietas materiālu 9. sēj. 53. un 82. lp.*). Savukārt tas nozīmē, ka šo metožu noteikšana ir saistīta ar zināmu tiesību normas izdevēja rīcības brīvību, lemjot par labu kādam no iespējamiem veidiem. Tomēr šāda rīcības brīvība nav neierobežota, proti, tā nevar tikt izmantota patvaļīgi, pretēji vispārējiem tiesību principiem un citām Satversmes normām, kā arī

starptautiskajām un Eiropas Savienības tiesībām (*sal. sk. Satversmes tiesas 2019. gada 18. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2018-16-03 15.1. punktu*).

Apstrīdētajās noteikumu normās ietvertās metodes faktiski patērētās dabasgāzes daudzuma noteikšanai konkretizē likumdevēja izraudzīto enerģijas lietotāja un energoapgādes komersanta privāttiesisko attiecību noregulējumu. Vispārīgā gadījumā enerģijas lietotāja un energoapgādes komersanta tiesisko attiecību pamatā ir dabasgāzes piegādes līgums, ar kuru energoapgādes komersants uzņemas pienākumu piegādāt enerģijas lietotājam dabasgāzi, bet enerģijas lietotājs – pienākumu par to samaksāt. Šādā veidā civiltiesiskajā apgrozībā tiek nodrošināta ekonomiskā ekvivalence, kas ir no demokrātiskas tiesiskas valsts pamatnormas atvasinātā taisnīguma principa konkretizācijas elements. Proti, ekonomiskās ekvivalences apstākļos neviens no tiesisko attiecību dalībniekiem nepamatoti neiedzīvojas uz cita šo tiesisko attiecību dalībnieka rēķina (*sk.: Torgāns K. Līgumsoda piemērošanas prakse un regulējuma grozījumi Civillikumā. Grām.: Torgāns K. (zin. red.), Kārklīšs J., Bitāns A. Līgumu un deliktu problēmas Eiropas Savienībā un Latvijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2017, 148. lpp.*). Arī apstrīdētajās noteikumu normās noteiktajām patērētās dabasgāzes daudzuma aprēķināšanas metodēm jābūt tādām, kas atbilstoši taisnīguma principam nodrošina energoapgādes tiesisko attiecību dalībnieku ekonomisko ekvivalenci un to, ka patērētās dabasgāzes daudzums tiek noteikts iespējami tuvu tam, kas patērēts faktiski.

Līdz ar to Satversmes tiesai jāpārbauda, vai apstrīdētajās noteikumu normās noteiktās patērētās dabasgāzes daudzuma aprēķināšanas metodes atbilstoši taisnīguma principam nodrošina ekonomisko ekvivalenci.

29.1.1. Vairākas pieaicinātās personas ir uzsvērušas, ka faktiski patērētā dabasgāzes daudzuma uzskaiti nodrošina tikai mēraparāts, kura darbība nav traucēta ar prettiesisku iejaukšanos. Citos gadījumos, piemēram, tad, kad noticis dabasgāzes lietošanas noteikumu pārkāpums, ir iespējams noteikt tikai maksimālo iespējamo dabasgāzes patēriņu (*sk. Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijas un Dr. habil. sc. ing. Egīla Dzelzīša viedokļus lietas materiālu 9. sēj. 50. un 83. lp.*). Tāpat vairākas pieaicinātās personas apgalvo, ka

apstrīdētajās noteikumu normās paredzētās dabasgāzes daudzuma noteikšanas metodes ir saistītas ar energoapgādes komersanta rīcībā esošajiem datiem par attiecīgā enerģijas lietotāja patērēto dabasgāzes daudzumu līdzīgā laikposmā līdzīgos apstākļos vai enerģijas lietotāja objektā uzstādītajām dabasgāzi patērējošajām iekārtām (*sk. Dr. habil. sc. ing. Egīla Dzelziša un AS „Latvijas Gāze” viedokļus lietas materiālu 9. sēj. 36., 51., 52. un 53. lp.*).

Noteikumu Nr. 85 99.1. apakšpunktā paredzētā metode, atbilstoši kurai enerģijas lietotājam, kas nav mājsaimniecības lietotājs, patērētās dabasgāzes daudzuma noteikšanā tiek izmantots faktiski patērētās dabasgāzes daudzums līdzīgos apstākļos līdzīgā laikposmā, ir izmantojama, ja energoapgādes komersanta rīcībā ir dati par faktisko dabasgāzes patēriņu noteiktā pietiekami ilgā laikposmā, kad gaisa temperatūra un spiediens gāzes vados ir līdzīgs šiem pašiem rādītājiem salīdzināmā laikposmā. Lietas materiālos esošos dokumentos pausts viedoklis, ka šī metode ir izmantojama gadījumos, kad enerģijas lietotājs, kas nav mājsaimniecības lietotājs, dabasgāzi izmanto telpu apsildīšanai, bet ne ražošanas vai pakalpojumu sniegšanas vajadzībām. Ja dabasgāze tiek izmantota ražošanas vai pakalpojumu sniegšanas vajadzībām, tad ir daudz grūtāk identificēt apstākļus, kas uzskatāmi par salīdzināmiem apstrīdēto noteikumu normu izpratnē, jo enerģijas lietotāja objektā faktiski patērētās dabasgāzes daudzums ir atkarīgs no ražošanas vai pakalpojumu apjoma salīdzināmajos laikposmos (*sk. Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijas viedokli lietas materiālu 9. sēj. 80. lp.*). Tomēr tas vien, ka minētās metodes piemērošana ir sarežģīta, nenozīmē, ka tā nenodrošinātu energoapgādes tiesisko attiecību dalībnieku ekvivalenci.

Atbilstoši likuma „Par sabiedrisko pakalpojumu regulatoriem” 32. panta pirmajai daļai Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisija kā ārpusstiesas instance izskata strīdus starp sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju un enerģijas lietotāju vai starp sabiedrisko pakalpojumu sniedzējiem par to tiesībām un pienākumiem, kas izriet no šā likuma vai regulējamās nozares speciālajiem normatīvajiem aktiem. Turklāt saskaņā ar minētā panta trešo daļu sabiedrisko pakalpojumu sniedzējam un enerģijas lietotājam ir tiesības strīdu risināt tiesā

Civilprocesa likumā noteiktajā kārtībā, nevēršoties Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijā ar iesniegumu par strīda izskatīšanu. Tas nozīmē: ja energoapgādes komersants, nosakot faktiski patērētās dabasgāzes daudzumu, izmanto datus par patērētās dabasgāzes daudzumu līdzīgos apstākļos līdzīgā laikposmā, Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisija vai tiesa īsteno kontroli pār energoapgādes komersanta noteiktā dabasgāzes daudzuma pamatotību un tiesiskumu, ņemot vērā katras situācijas individuālos apstākļus. Turklāt no Ministru kabineta sniegtajiem papildu apsvērumiem izriet, ka šīs metodes izmantošana var būt balstīta ne vien vēsturiskos, bet arī analogiskos dabasgāzes patēriņa datus (*sk. Ministru kabineta papildu apsvērumus lietas materiālu 9. sēj. 83. lp.*). Tādējādi pat tad, ja energoapgādes komersanta rīcībā nav vēsturisku datu par konkrētā enerģijas lietotāja dabasgāzes patēriņu, ir iespējams izmantot datus par analoģisku situāciju, kuri saprātīgi var tikt attiecināti arī uz konkrēto enerģijas lietotāju.

Līdz ar to apstrīdētajās noteikumu normās paredzētā patērētās dabasgāzes daudzuma noteikšanas metode, saskaņā ar kuru tiek izmantots faktiski patērētās dabasgāzes daudzums līdzīgā laikposmā līdzīgos apstākļos, nodrošina ekonomisko ekvivalenci. Tādēļ personas pamattiesību aizskārums ir mazāks nekā labums, ko sabiedrība gūst šīs metodes izmantošanas rezultātā, un apstrīdētajās noteikumu normās ietvertais pamattiesību ierobežojums šajā daļā atbilst samērīguma principam.

29.1.2. Energoapgādes komersants dabasgāzes lietošanas noteikumu pārkāpuma dēļ patērētās dabasgāzes daudzumu enerģijas lietotājam, kas nav māsājaimniecības lietotājs, var aprēķināt, pamatojoties uz enerģijas lietotājam atļauto maksimālo dabasgāzes patēriņu stundā vai enerģijas lietotāja dabasgāzes iekārtu maksimālo iespējamo patēriņu stundā. Šīs metodes ir aplūkojamas kopumā, jo iekārtu summārā patēriņa metodi pieļaujams izmantot vienīgi tad, ja uzstādīto iekārtu maksimālais patēriņš pārsniedz līgumiski pieļaujamo stundas patēriņu. Savukārt gadījumos, kad dabasgāzes lietošanas noteikumu pārkāpumu izdarījis māsājaimniecības lietotājs, energoapgādes komersants faktiski patērētās dabasgāzes daudzuma noteikšanā var izmantot tikai iekārtu maksimālo iespējamo

dabasgāzes patēriņu stundā. Abos gadījumos minēto metožu mērķis ir identificēt maksimālo iespējamo dabasgāzes patēriņu konkrētā pārkāpuma laikā.

Atbilstoši Noteikumu Nr. 85 2.2. apakšpunktam atļautais maksimālais dabasgāzes patēriņš stundā ir lielākais dabasgāzes daudzums, ko enerģijas lietotājs drīkst izmantot saskaņā ar energoapgādes komersanta un enerģijas lietotāja noslēgto dabasgāzes piegādes līgumu. No Noteikumu Nr. 85 2.5. un 2.7. apakšpunkta izriet, ka dabasgāzes iekārtu maksimālais iespējamais dabasgāzes patēriņš stundā ir maksimālais dabasgāzes daudzums, kuru vienā stundā tehniski iespējams sadedzināt, ievērojot konkrētās iekārtas tehniskos parametrus. Sociālajā realitātē vairumā gadījumu enerģijas lietotāja, kas nav mājsaimniecības lietotājs, objektā šī iekārta ir gāzes apkures katls vai tehnoloģiskās iekārtas, kurās dabasgāzi lieto, lai nodrošinātu preču ražošanu vai pakalpojumu sniegšanu, bet mājsaimniecības lietotāja objektā – gāzes plīts un gāzes apkures katls (*sk. Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijas viedokli lietas materiālu 9. sēj. 82. lp.*).

Kaut arī dabasgāzes lietošanas noteikumu pārkāpuma gadījumā ir iespējams, ka enerģijas lietotājs pārsniedzis līgumā noteikto atļauto maksimālo dabasgāzes patēriņu stundā, tas visbiežāk ir lielāks nekā enerģijas lietotājam faktiski ikdienā nepieciešamais dabasgāzes patēriņš stundā (*sk. arī Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijas viedokli lietas materiālu 9. sēj. 82. lp.*). Līdzīgs viedoklis pausts arī apstrīdēto noteikumu normu izstrādes procesā, norādot, ka šāda patērētās dabasgāzes daudzuma aprēķināšanas metode ir pārmērīga un netaisnīga (*sk. Konkurences padomes 2014. gada 22. septembra atzinumu lietas materiālu 7. sēj. 82. lp.*). Satversmes tiesa atzīst, ka šīs metodes pamatā ir prezumpcija par nepārtrauktu dabasgāzes patēriņu līgumā noteiktajā atļautajā maksimālajā daudzumā. Atbilstoši līgumā noteiktajam atļautajam maksimālajam dabasgāzes patēriņam stundā noteiktais patērētās dabasgāzes daudzums vairumā gadījumu patiešām varētu būt lielāks nekā enerģijas lietotājam ikdienā nepieciešamais dabasgāzes daudzums, jo tas tiek noteikts, pieņemot, ka enerģijas lietotājs visā pārkāpuma periodā 24 stundas diennaktī patērē dabasgāzi līgumā noteiktajā atļautajā maksimālajā apmērā.

Arī dabasgāzes iekārtu maksimālais iespējamais dabasgāzes patēriņš stundā visbiežāk ir lielāks nekā faktiskais dabasgāzes patēriņš stundā enerģijas lietotāja objektā. Dabasgāzes lietošanas noteikumu pārkāpuma dēļ patērētās dabasgāzes daudzuma noteikšana, pamatojoties uz dabasgāzes iekārtu maksimālo iespējamo dabasgāzes patēriņu stundā, ir balstīta prezumpcijā, ka enerģijas lietotājs divu gadu garumā nepārtraukti izmantojis dabasgāzes iekārtas, patērējot maksimāli iespējamo dabasgāzes daudzumu. Tomēr sociālajā realitātē gāzes plītīm parasti ir vairāki degļi un visbiežāk tās faktiski netiek izmantotas ar maksimālo iespējamo dabasgāzes patēriņu stundā. Gāzes apkures katli atkarībā no āra gaisa temperatūras, apsildāmās platības, telpās izraudzītās temperatūras un citiem apstākļiem visbiežāk netiek izmantoti ar maksimālo iespējamo dabasgāzes patēriņu stundā. Arī ražošanā un pakalpojumu sniegšanā izmantojamie dabasgāzes aparāti parasti netiek nepārtraukti izmantoti ar pilnu jaudu. Tādējādi, lai gan sociālajā realitātē varētu rasties tādas situācijas, kad tehniski iespējamais dabasgāzes patēriņš ir tuvs faktiskajam patēriņam, vispārīgā gadījumā dabasgāzes patēriņš, kas aprēķināts pēc šīm metodēm, ir lielāks par faktisko dabasgāzes patēriņu.

Līdz ar to apstrīdētajās noteikumu normās paredzētās metodes dabasgāzes lietošanas noteikumu pārkāpuma dēļ patērētās dabasgāzes daudzuma noteikšanai, pamatojoties uz enerģijas lietotājam atļauto maksimālo dabasgāzes patēriņu stundā vai enerģijas lietotāja dabasgāzes iekārtu maksimālo iespējamo patēriņu stundā, nenodrošina ekonomisko ekvivalenci un ir acīmredzami nesamērīgas, tādēļ personas pamattiesību aizskārums ir lielāks nekā labums, ko sabiedrība gūst šo metožu izmantošanas rezultātā, un apstrīdētajās noteikumu normās ietvertais pamattiesību ierobežojums šajā daļā neatbilst samērīguma principam.

29.2. Noteikumu Nr. 85 100. punktā ir noteikts, ka energoapgādes komersants kompensācijas apmēru nosaka, reizinot šo noteikumu 99. punktā noteiktajā kārtībā aprēķināto patērētās dabasgāzes daudzumu ar dabasgāzes tirdzniecības tarifu divkārtšā apmērā. Pēc Pieteikumu iesniedzēju ieskata, šāds kompensācijas apmērs ir nesamērīgs un neatbilst civiltiesiskās atbildības mērķim. Turpretī Ministru kabinets uzskata, ka kompensācijas apmērs ir samērīgs.

Satversmes tiesa jau atzinusi, ka kompensācija pēc tās juridiskās dabas ir pielīdzināma līgumsodam (*sk. Satversmes tiesas 2020. gada 20. marta sprieduma lietā Nr. 2019-10-0103 28.2. punktu un šā sprieduma 21.2. punktu*). Līgumsodam ir sodīšanas funkcija, un tiesiskajās attiecībās, kurās piemērojami sodoša rakstura tiesiskie līdzekļi, jāievēro no taisnīguma principa atvasinātais soda samērīguma princips. Proti, līgumsoda mērķis nedrīkst būt iedzīvošanās uz cita tiesisko attiecību dalībnieka rēķina, un tam jābūt samērīgam ar konkrēto tiesisko attiecību sākotnējo ekonomisko interesi (*sk. arī: Kārklīņš J., Buls L. Līgumsoda reforma. Jurista Vārds, 2013. gada 3. decembris, Nr. 49, 34.-35. lpp.*). Arī izskatāmajā lietā Satversmes tiesai jāpārbauda, vai kompensācijas apmēra aprēķināšanas metode nepieļauj energoapgādes komersanta iedzīvošanos uz enerģijas lietotāja rēķina un ir samērīga ar dabasgāzes apgādes tiesisko attiecību sākotnējo ekonomisko interesi.

Apstrīdēto noteikumu normu izdošanas procesā vērtējot tajās noteiktās kompensācijas apmēra aprēķināšanas metodes samērīgumu, Ministru kabinets norādīja, ka norēķināšanās trīskāršā patērētās dabasgāzes tarifa apmērā ir samērīga, jo dabasgāzes lietošanu bez maksas, dabasgāzes uzskaites mēraparāta ļaunprātīgu bojāšanu, rādījumu izmainīšanu vai patvaļīgu pieslēgšanos dabasgāzes apgādes sistēmai, apejot skaitītāju, nevar atzīt par maznozīmīgu pārkāpumu (*sk. Ministru kabineta noteikumu projekta Nr. TA-156 „Dabasgāzes piegādes un lietošanas noteikumi” anotāciju. Pieejama: tap.mk.gov.lv*). Turklāt atbildes rakstā Ministru kabinets uzsver, ka nebūtu samērīgi prasīt, lai enerģijas lietotājs sedz tikai izdevumus par patērēto dabasgāzi, neņemot vērā energoapgādes komersanta iespējamus zaudējumus saistībā ar sprādzienbīstamību, dabasgāzes piegādes apturēšanu citiem enerģijas lietotājiem, sadales sistēmas apsekošanu un remontdarbiem (*sk. Ministru kabineta atbildes rakstu lietas materiālu 1. sēj. 66. lp.*).

Satversmes tiesa nav guvusi apstiprinājumu tam, ka šāds Ministru kabineta viedoklis būtu pamatots, jo, vērtējot kompensācijas apmēra atbilstību soda samērīguma principam, jāņem vērā kompensācijas mērķis, kas ir uzskatāms par energoapgādes tiesisko attiecību sākotnējo ekonomisko interesi. Proti,

kompensācija visupirms ir dabasgāzes lietošanas noteikumos un dabasgāzes piegādes līgumā noteikto enerģijas lietotāja saistību pastiprināšanas līdzeklis (sk. *Satversmes tiesas 2020. gada 20. marta sprieduma lietā Nr. 2019-10-0103 28.2. punktu un šā sprieduma 21.2. punktu*). Tātad kompensācijai jābūt noteiktai tādā apmērā, lai sekmētu dabasgāzes lietošanas noteikumu un dabasgāzes piegādes līguma pārkāpumu prevenciju. Tas nozīmē, ka kompensācijas kā līgumsodam pielīdzināma maksājuma apmēram jābūt pielāgojamam iespējamā pārkāpuma apstākļiem (*plašāk sk.: Gordley J. Foundations of Private Law. Property, Tort, Contract, Unjust Enrichment. Oxford: Oxford University, 2006, pp. 374–375*). Vispārsaistošā veidā nosakot kompensācijas apmēra aprēķināšanas metodi, nav pamata kompensācijas apmēru saistīt ar tādiem iespējamiem energoapgādes komersanta zaudējumiem, kuru apmēra noteikšana dabasgāzes lietošanas noteikumu pārkāpuma gadījumā nav objektīvi apgrūtināta, tostarp zaudējumiem saistībā ar sprādzienbīstamību, dabasgāzes piegādes apturēšanu citiem enerģijas lietotājiem, sadales sistēmas apsekošanu un remontdarbiem. Vēl jo vairāk – kompensācijas apmēra noteikšanas metodes izvēlē jāņem vērā tas, vai līgumsoda piedziņa nekaitētu parādniekiem tik lielā mērā, ka varētu tikt skartas visas sabiedrības intereses, kā arī tas, vai ar konkrēta apmēra kompensāciju tiek nodrošināts taisnīgs rezultāts (sk.: *Torgāns K. Līgumsoda piemērošanas prakse un regulējuma grozījumi Civillikumā. Grām.: Torgāns K. (zin. red.), Kārkliņš J., Bitāns A. Līgumu un deliktu problēmas Eiropas Savienībā un Latvijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2017, 155. lpp.*).

Pieteikumu iesniedzējas ir norādījušas, ka apstrīdētās noteikumu normas neiederas Latvijas tiesību sistēmā. Proti, atbilstoši apstrīdētajām noteikumu normām mājstāvēšanas lietotājam aprēķinātais kompensācijas apmērs ir pretrunā ar Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 6. panta trešās daļas 4. punktu, jo šīs normas paredz neproporcionāli liela maksājuma veikšanu par energoapgādes tiesisko attiecību saistību nepildīšanu.

Saskaņā ar minēto Patērētāju tiesību aizsardzības likuma normu par netaisnīgiem ir uzskatāmi tādi līguma noteikumi, kas uzliek patērētājam, kurš neizpilda vai nepienācīgi izpilda līgumsaistības, neproporcionāli lielu līgumsodu

vai citu kompensāciju par līgumsaistību neizpildi vai nepienācīgu izpildi salīdzinājumā ar līgumsaistību neizpildīšanas vai nepienācīgas izpildīšanas rezultātā radīto zaudējumu vai ņemot vērā citus apstākļus. Tomēr konkrētajā gadījumā dabasgāzes lietošanas noteikumos un dabasgāzes piegādes līgumā noteikto enerģijas lietotāja saistību neizpilde kā kompensācijas piemērošanas pamats nemaz nevar tikt saistīta ar energoapgādes komersanta iespējamem zaudējumiem, kas saistīti ar sprādzienbīstamības situāciju, dabasgāzes piegādes apturēšanu citiem enerģijas lietotājiem un remontdarbiem, jo šādu iespējamu, bet nepierādītu zaudējumu atlīdzināšana nav kompensācijas mērķis (*sal. sk. šā sprieduma 21.2. punktu*). Tas nozīmē, ka apstrīdētajās noteikumu normās noteiktajā kārtībā aprēķināto kompensācijas apmēru ar iepriekš minētajiem iespējamem, bet nepierādītiem energoapgādes komersanta zaudējumiem nemaz nevar salīdzināt. Proti, situācijā, kad energoapgādes komersanta rīcībā ir pierādījumi par konkrētiem zaudējumiem, kurus enerģijas lietotājs tam nodarījis, un šo zaudējumu apmēru, šie pierādījumi ir attiecīgi izmantojami, prasot zaudējumu atlīdzību Civillikumā noteiktajā kārtībā. Tādējādi kompensācijas apmēra aprēķināšanas metode, saskaņā ar kuru kompensācijas apmērs tiek noteikts divkārsšā dabasgāzes tirdzniecības tarifa apmērā atbilstoši apstrīdētajās noteikumu normās paredzētajā kārtībā noteiktajam dabasgāzes daudzumam, ir acīmredzami nesamērīga un netaisnīga.

Turklāt arī tad, ja dabasgāzes lietošanas noteikumu un dabasgāzes piegādes līguma pārkāpumu izdarījis enerģijas lietotājs, kas nav mājāsaimniecības lietotājs, kompensācijai kā līgumsodam pielīdzināmam maksājumam jāatbilst soda individualizācijas principam, proti, soda apmēram katrā konkrētajā gadījumā jābūt samērojamam ar personas izdarīto nodarījumu (*sal. sk. Satversmes tiesas 2020. gada 20. marta sprieduma lietā Nr. 2019-10-0103 32.3.1. punktu*). Vēl jo vairāk – apstrīdēto noteikumu normu izdošanas laikā likumdevējs jau bija konkretizējis samērīguma principu, Civillikuma 1717. pantā nosakot, ka līgumsodam jābūt samērīgam un atbilstošam godīgai darījumu praksei. Nepastāvot saistībai starp apstrīdētajās noteikumu normās paredzēto kompensācijas apmēra noteikšanas metodi un iespējamem

pierādāmiem, bet nepierādītiem energoapgādes komersanta zaudējumiem, arī gadījumos, kad enerģijas lietotājs nav majsaimniecības lietotājs, apstrīdētajās noteikumu normās noteiktā kompensācijas apmēra aprēķināšanas metode ir acīmredzami nesamērīga un netaisnīga.

Iepriekš izklāstītajos apstākļos apstrīdētajās noteikumu normās paredzētajā veidā noteiktais kompensācijas apmērs nav samērīgs ar energoapgādes tiesisko attiecību sākotnējo ekonomisko interesi. Ņemot vērā minēto, apstrīdētajās noteikumu normās noteiktā kompensācijas apmēra aprēķināšanas metode pieļāva energoapgādes komersanta iedzīvošanos uz enerģijas lietotāja rēķina. Tādējādi apstrīdētajās noteikumu normās paredzētā kompensācijas apmēra noteikšanas metode neatbilst soda samērīguma principam, personas pamattiesību aizskārums ir lielāks nekā labums, ko sabiedrība gūst tās piemērošanas rezultātā, un apstrīdētajās noteikumu normās ietvertais pamattiesību ierobežojums šajā daļā neatbilst samērīguma principam.

29.3. Īstenojot likumdevēja noteikto pilnvarojumu, Ministru kabinets izpilda likumdevēja pieņemto tiesību normu, tādēļ Ministru kabinetam šajā procesā ir pienākums izmantot tādas juridiskās metodes, kas respektē valsts varas dalīšanā pastāvošās līdzsvara un atsvara attiecības. Proti, Ministru kabinetam, apzinoties un izmantojot tiesību avotu daudzveidību, ir jāveic ne tikai gramatiska, bet arī sistēmiska, vēsturiska un teleoloģiska pilnvarojošās normas interpretācija. Tas izriet ne vien no tiesiskuma un varas dalīšanas principiem kā demokrātiskas tiesiskas valsts esības pamata, bet arī no racionāla likumdevēja principa. Proti, Ministru kabinetam, raugoties, vai tā izdotās tiesību normas atbilst likuma normā ietvertajam likumdevēja pilnvarojumam, jāņem vērā, ka likumdevējs pieņem savstarpēji saskaņotas tiesību normas, kas harmoniski darbojas visas tiesību sistēmas ietvaros. Turklāt dažādos normatīvajos aktos ietvertas tiesību normas ir jāinterpretē kā vienotu tiesību sistēmu veidojošas. Tikai interpretējot likumdevēja doto pilnvarojumu visas tiesību sistēmas ietvarā, Ministru kabinets var izdot ilgtspējīgu tiesisko regulējumu, kas citstarp tādējādi atbilst labas likumdošanas principam (*sk. Satversmes tiesas 2020. gada 20. marta sprieduma lietā Nr. 2019-10-0103 32.3.1. punktu*).

Ministru kabinetam ir jāveic arī pilnvarojošās normas augstākā un zemākā kritika, pārbaudot tās atbilstību augstāka juridiska spēka tiesību normām un spēkā esību, ja nepieciešams, izmantojot Satversmes tiesas likuma 17. panta pirmās daļas 4. punktā noteiktās Ministru kabineta tiesības iesniegt pieteikumu Satversmes tiesā. Turklāt Ministru kabinets drīkst izdot tikai tādas normas, kas sasniedz likumdevēja noteikto mērķi un nav pretrunā ar vispārējiem tiesību principiem un citām Satversmes normām, starptautiskajām un Eiropas Savienības tiesību normām, kā arī citiem likumiem (*sal. sk. Satversmes tiesas 2020. gada 20. marta sprieduma lietā Nr. 2019-10-0103 32.3.1. punktu*). Atbilstoši Ministru kabineta iekārtas likuma 31. panta otrajai daļai noteikumu izstrādes procesā to projektam pievienojama pamatota informācija par izstrādātā projekta nepieciešamību un ietekmes izvērtējumu, kam jāatbilst labas likumdošanas principam (*sk. Satversmes tiesas 2020. gada 19. jūnija sprieduma lietā Nr. 2019-20-03 24. punktu*).

Saeima, piešķirot Ministru kabinetam pilnvarojumu noteikt kārtību, kādā energoapgādes komersants nosaka faktiski patērētās dabasgāzes daudzumu, kā arī kompensācijas apmēru un aprēķināšanas kārtību, nevarēja būt vēlējusies, lai Ministru kabinets Saeimas noregulētās tiesiskās attiecības konkretizētu tādā veidā, kas paredz acīmredzami nesamērīgu enerģijas lietotāja pamattiesību ierobežojumu. Tā kā Ministru kabinets, izdodot apstrīdētās noteikumu normas, ciktāl tajās paredzēta patērētās dabasgāzes daudzuma aprēķināšanas metode, kas balstīta uz enerģijas lietotājam atļauto maksimālo dabasgāzes patēriņu stundā vai enerģijas lietotāja dabasgāzes iekārtu maksimālo iespējamo patēriņu stundā, un ciktāl kompensācijas apmērs nosakāms, reizinot apstrīdētajās noteikumu normās noteiktajā kārtībā aprēķināto patērētās dabasgāzes daudzumu ar dabasgāzes tirdzniecības tarifu divkārtšā apmērā, nav rīkojies atbilstoši samērīguma principam, apstrīdētajās noteikumu normās ietvertais pamattiesību ierobežojums šajā daļā nav satversmīgs un nav noteikts ar pienācīgā kārtībā pieņemtu tiesību normu.

Līdz ar to apstrīdētās noteikumu normas, ciktāl tajās paredzēta patērētās dabasgāzes daudzuma noteikšanas metode, kas balstīta uz faktiski patērēto dabasgāzes daudzumu līdzīgos apstākļos līdzīgā laikposmā, atbilst Satversmes 64. un 105. pantam, kā arī apstrīdētajai likuma normai. Savukārt apstrīdētās noteikumu normas, ciktāl tajās paredzēta patērētās dabasgāzes daudzuma aprēķināšanas metode, kas balstīta uz enerģijas lietotājam atļauto maksimālo dabasgāzes patēriņu stundā vai enerģijas lietotāja dabasgāzes iekārtu maksimālo iespējamo patēriņu stundā, neatbilst Satversmes 64. un 105. pantam, kā arī apstrīdētajai likuma normai. Tāpat apstrīdētās noteikumu normas, ciktāl kompensācijas apmērs nosakāms, reizinot tajās noteiktajā kārtībā aprēķināto patērētās dabasgāzes daudzumu ar dabasgāzes tirdzniecības tarifu divkārtšā apmērā, neatbilst Satversmes 64. un 105. pantam, kā arī apstrīdētajai likuma normai.

30. Ņemot vērā to, ka apstrīdētās noteikumu normas ir zaudējušas spēku, Satversmes tiesai tās nav jāatzīst par spēku zaudējušām. Taču Pieteikumu iesniedzējas attiecībā uz enerģijas lietotājiem, kas ir atbildētāji to izskatīšanā esošajās civillietās, lūdz atzīt apstrīdētās noteikumu normas par spēkā neesošām no šo enerģijas lietotāju pamattiesību aizskāruma rašanās brīža. Turklāt vairākos pieteikumos norādīts, ka apstrīdētās noteikumu normas ir piemērojamas ne vien Pieteikumu iesniedzēju izskatīšanā esošajās civillietās, bet arī virknē citu civillietu, kas atrodas dažādās iztiesāšanas stadijās (*sk. pieteikumus lietas materiālu 1. sēj. 3., 24. un 78. lp. un 2. sēj. 121. lp.*).

Lemjot par brīdi, ar kuru apstrīdētā norma zaudē spēku, Satversmes tiesa katrā konkrētajā lietā līdzsvaro tiesiskās drošības principu, no vienas puses, un atsevišķu personu pamattiesības, no otras puses. Līdz ar to Satversmes tiesai ir jāapsver, vai izskatāmajā lietā pastāv tādi apstākļi, kuru dēļ apstrīdētās noteikumu normas, ciktāl tajās paredzēta patērētās dabasgāzes daudzuma aprēķināšanas metode, kas balstīta uz enerģijas lietotājam atļauto maksimālo dabasgāzes patēriņu stundā vai enerģijas lietotāja dabasgāzes iekārtu maksimālo iespējamo patēriņu stundā, vai energoapgādes komersanta apstiprinātajā norēķinu

kārtībā noteiktajām diferencētajām patēriņa normām, un ciktāl kompensācijas apmērs nosakāms, reizinot apstrīdētajās noteikumu normās paredzētajā kārtībā noteikto patērētās dabasgāzes daudzumu ar dabasgāzes tirdzniecības tarifu divkārsā apmērā, atzīstamas par spēkā neesošām no kāda brīža pagātnē.

30.1. Satversmes tiesa ir atzinusi, ka tiesību normas, kas pieņemtas *ultra vires*, ir atzīstamas par prettiesiskām un spēkā neesošām no to spēkā stāšanās brīža (sk. Satversmes tiesas 1998. gada 10. jūnija sprieduma lietā Nr. 04-03(98) secinājumu daļu un 2007. gada 9. oktobra sprieduma lietā Nr. 2007-04-03 25. punktu). Attiecībā uz šādiem gadījumiem prezumējams, ka antikonstitucionāla tiesību norma nekad nav bijusi spēkā, jo nav pieņemta pienācīgā kārtībā un tāpēc arī nevar radīt tiesiskas sekas (sk. Satversmes tiesas 2014. gada 12. decembra sprieduma lietā Nr. 2013-21-03 13. punktu).

Izņēmuma gadījumos varētu tikt pieļautas atkāpes no šīs prezumpcijas. Tomēr šādos gadījumos Satversmes tiesai būtu jākonstatē būtiski apstākļi, kas pamatotu minētā izņēmuma noteikšanu (sk. Satversmes tiesas 2014. gada 12. decembra sprieduma lietā Nr. 2013-21-03 13. punktu un 2016. gada 12. februāra sprieduma lietā Nr. 2015-13-03 17. punktu).

Apstrīdētās noteikumu normas, ciktāl tajās paredzēta patērētās dabasgāzes daudzuma noteikšanas metode, kas balstīta uz energoapgādes komersanta apstiprinātajā norēķinu kārtībā noteiktajām diferencētajām patēriņa normām, ir izdotas *ultra vires*. Satversmes tiesa izskatāmajā lietā nav konstatējusi tādas būtiskus apstākļus, kuri varētu pamatot izņēmumu no prezumpcijas par apstrīdēto noteikumu normu, ciktāl tajās paredzēta patērētās dabasgāzes daudzuma noteikšanas metode, kas balstīta uz energoapgādes komersanta apstiprinātajā norēķinu kārtībā noteiktajām diferencētajām patēriņa normām, spēkā neesību no to spēkā stāšanās brīža. Līdz ar to apstrīdētās noteikumu normas, ciktāl tajās paredzēta patērētās dabasgāzes daudzuma noteikšanas metode, kas balstīta uz energoapgādes komersanta apstiprinātajā norēķinu kārtībā noteiktajām diferencētajām patēriņa normām, attiecībā uz personām, kam tās piemērotas vai būtu jāpiemēro tiesā, atzīstamas par spēkā neesošām no to spēkā stāšanās brīža.

30.2. Atsevišķos gadījumos, kad apstrīdētās normas atzīšana par spēkā neesošu no tās spēkā stāšanās brīža vai cita brīža pagātnē uzliktu tiesām pienākumu pārvērtēt jau nodibinātas tiesiskās attiecības, Satversmes tiesa, ievērojot tiesiskās drošības principu, ir atzinusi, ka apstrīdētajai normai nevar noteikt vispārēju atpakaļvērstu spēku (*sal. sk. Satversmes tiesas 2017. gada 18. maija sprieduma lietā Nr. 2016-12-01 15.1. punktu*). Tomēr tad, ja apstrīdētās normas pieņemšanas vai izdošanas rezultātā ir būtiski aizskartas personu pamattiesības, Satversmes tiesai ir uzdevums šo aizskārumu mazināt, citstarp atzīstot attiecīgās tiesību normas par spēkā neesošām no to spēkā stāšanās brīža (*sal. sk. Satversmes tiesas 2006. gada 6. jūnija sprieduma lietā Nr. 2005-25-01 21. punktu*). Vēl jo vairāk – gadījumos, kad spēkā stājušies tiesas nolēmumi var tikt uzskatīti par netaisnīgiem, priekšroka dodama taisnīguma principam, nevis tiesiskās noteiktības principam. Līdz ar to ir iespējami gadījumi, kad tiesību uz taisnīgu tiesu nodrošināšanas labad ir jāatjauno tiesvedība lietā, kurā jau pieņemts galīgs nolēmums (*sal. sk. Satversmes tiesas 2016. gada 29. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2015-19-01 12.3. punktu*).

Satversmes tiesa izskatāmajā lietā ir atzinusi, ka apstrīdētās noteikumu normas, ciktāl tajās paredzēta patērētās dabasgāzes daudzuma aprēķināšanas metode, kas balstīta uz enerģijas lietotājam atļauto maksimālo dabasgāzes patēriņu stundā vai enerģijas lietotāja dabasgāzes iekārtu maksimālo iespējamo patēriņu stundā, un ciktāl kompensācijas apmērs nosakāms, reizinot tajās noteiktajā kārtībā noteikto patērētās dabasgāzes daudzumu ar dabasgāzes tirdzniecības tarifu divkārtā apmērā, ir acīmredzami nesamērīgas. Proti, konkrētajā gadījumā apstrīdētās noteikumu normas šajā daļā būtiski aizskāra enerģijas lietotāja pamattiesības. Tomēr tās tika piemērotas virknē civillietu, kurās jau stājies spēkā galīgs nolēmums.

Apstrīdēto noteikumu normu piemērošanas rezultāts ietekmēja divu energoapgādes tiesisko attiecību, proti, privāttiesisku attiecību dalībnieku – gan enerģijas lietotāja, gan energoapgādes komersanta – tiesiskās intereses. Apstrīdēto noteikumu normu atzīšana par spēkā neesošām no to spēkā stāšanās brīža varētu aizskart energoapgādes komersanta paļāvību uz tiesiskā regulējuma

noteiktību un ietekmēt tā uzticēšanos valstij un tiesībām. Satversmes tiesa atzīst: lai arī tiesiskās drošības princips ir saistīts ar personu uzticēšanos valstij un tiesībām, tomēr nav pieļaujamas tādas situācijas, ka personu uzticēšanās valstij un tiesībām ir balstīta uz tādām tiesību normām, kurās ietvertais pamattiesību ierobežojums ir acīmredzami nesamērīgs.

Līdz ar to apstrīdētās noteikumu normas, ciktāl tajās paredzēta patērētās dabasgāzes daudzuma aprēķināšanas metode, kas balstīta uz enerģijas lietotājam atļauto maksimālo dabasgāzes patēriņu stundā vai enerģijas lietotāja dabasgāzes iekārtu maksimālo iespējamo patēriņu stundā, attiecībā uz personām, kurām šīs normas piemērotas vai būtu jāpiemēro tiesā, ir atzīstamas par spēkā neesošām no to spēkā stāšanās brīža. Tāpat apstrīdētās noteikumu normas, ciktāl tās paredz, ka kompensācijas apmērs nosakāms, reizinot tajās noteiktajā kārtībā noteikto patērētās dabasgāzes daudzumu ar dabasgāzes tirdzniecības tarifu divkārsā apmērā, attiecībā uz personām, kurām tās piemērotas vai būtu jāpiemēro tiesā, ir atzīstamas par spēkā neesošām no to spēkā stāšanās brīža.

30.3. Satversmes tiesas likums uzliek Satversmes tiesai atbildību par to, lai tās spriedumi sociālajā realitātē nodrošinātu citstarp skaidrību (*sk. Satversmes tiesas 2010. gada 22. jūnija sprieduma lietā Nr. 2009-11-01 30. punktu*).

Satversmes tiesa lietā Nr. 2019-10-0103 apstrīdētajām noteikumu normām līdzīgu tiesisko regulējumu ir atzinusi par spēkā neesošu no tā spēkā stāšanās brīža (*sal. sk. Satversmes tiesas 2020. gada 20. marta sprieduma lietā Nr. 2019-10-0103 34. punktu*). Izskatāmajā lietā pausts viedoklis, ka pēc šāda nolēmuma spēkā stāšanās attiecībā uz tiesiskajām attiecībām noteiktā laikposmā esot izveidojusies tāda situācija, ka likumdevējs ir paredzējis mājāsaimniecības lietotāja obligātu pienākumu dabasgāzes lietošanas noteikumu pārkāpuma gadījumā maksāt kompensāciju, bet šīs kompensācijas apmēra noteikšanas kārtība neeksistē (*sk. Saeimas vēstuli par papildu apsvērumu sniegšanu lietas materiālu 9. sēj. 29. lp.*).

Satversmes tiesa atgādina, ka Satversmei atbilstoša tiesību normu piemērošana ietver sevī pareizās tiesību normas atrašanu un atbilstošu interpretēšanu, intertemporālās un hierarhiskās piemērojamības izvērtēšanu,

atbilstošās judikatūras izmantošanu, kā arī tiesību tālākveidošanu (*sk. Satversmes tiesas 2005. gada 4. janvāra sprieduma lietā Nr. 2004-16-01 17. punktu*). Turklāt demokrātiskā tiesiskā valstī tiesību normu piemērošanas procesu raksturo aksioma, ka tiesību sistēma ir objektīvi pilnīga. Tātad tas vien, ka konkrēts jautājums netiek regulēts ar rakstītajām tiesību normām, vēl nenozīmē, ka tas vispār netiktu regulēts.

Izskatot konkrētu civillietu, vispārējās jurisdikcijas tiesai atbilstoši Civilprocesa likuma 8. panta pirmajai daļai jānoskaidro lietas apstākļi, kuri ietilpst pierādīšanas priekšmetā, – prasības pamata fakti un atbildētāja iebildumu pamata fakti. Ievērojot to, ka Satversmes tiesa par Satversmei atbilstošu ir atzinusi tikai vienu no apstrīdētajās noteikumu normās paredzētajām patērētās dabasgāzes daudzuma noteikšanas metodēm, tiesai, pārbaudot pušu iesniegtos pierādījumus, ir jānoskaidro arī apstākļi par faktiski patērēto dabasgāzes daudzumu līdzīgos apstākļos vai analogā situācijā līdzīgā laikposmā. Ja puses nav iesniegušas pierādījumus par pierādīšanas priekšmetā ietilpstošajiem apstākļiem, tiesa, pamatojoties uz Civilprocesa likuma 93. panta ceturto daļu, paziņo par to pusēm un, ja nepieciešams, nosaka termiņu pierādījumu iesniegšanai. Pušu iesniegtos pierādījumus tiesa novērtē atbilstoši Civilprocesa likuma 97. pantam, proti, tiesai katrā gadījumā jāpārbauda, vai iesniegtie dati patiešām atbilst dabasgāzes daudzumam, kas patērēts līdzīgos apstākļos vai analogā situācijā līdzīgā laikposmā. Ja izņēmuma gadījumā energoapgādes komersanta rīcībā ir pierādījumi tam, ka enerģijas lietotājs ir patērējis lielāku dabasgāzes daudzumu, šie pierādījumi ir izmantojami, nosakot patērētās dabasgāzes daudzumu un par to veicamās samaksas apmēru. Savukārt kompensācijas apmēra aprēķināšanā ir ievērojams kompensācijas mērķis, kā arī tas, ka kompensācijas apmēram jābūt samērīgam. Tā kā kompensācija pēc tās juridiskās dabas ir pielīdzināma līgumsodam, tās samērīga apmēra noteikšanai izmantojami kritēriji, kurus vispārējās jurisdikcijas tiesas atbilstoši no demokrātiskas tiesiskas valsts pamatnormas atvasinātajam samērīguma principam un Civillikuma 1717. pantam izmanto līgumsoda apmēra samērīguma noteikšanā.

Līdz ar to dabasgāzes lietošanas noteikumu pārkāpuma dēļ patērētās dabasgāzes daudzuma noteikšanā un kompensācijas apmēra aprēķināšanā ir tieši piemērojams Satversmes 105. pants un šajā spriedumā ietvertās atziņas.

31. Satversmes tiesa ir atzinusi, ka likumdevējam ir pienākums periodiski apsvērt, vai konkrētais tiesiskais regulējums joprojām ir efektīvs, piemērots un nepieciešams un vai tas kādā veidā nebūtu pilnveidojams (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2008. gada 2. jūnija sprieduma lietā Nr. 2007-22-01 18.3. punktu un 2012. gada 6. jūnija sprieduma lietā Nr. 2011-21-01 13. punktu*). Tehnoloģiju attīstības rezultātā tiesiskais regulējums, kas savulaik bijis atbilstošs augstāka juridiska spēka tiesību normām, var novecot un galu galā pat pārkāpt personas pamattiesības (*sal. sk. Satversmes tiesas 2018. gada 11. oktobra sprieduma lietā Nr. 2017-30-01 19. punktu*).

Informācijas tehnoloģiju straujās attīstības dēļ vairākos gadījumos varētu būt paplašinājušās energoapgādes komersanta iespējas konstatēt dabasgāzes lietošanas noteikumu pārkāpuma sākuma brīdi. Proti, vairākas pieaicinātās personas ir norādījušas, ka, aprīkojot patērētās dabasgāzes uzskaites mēraparātus ar telemetriju vai telemehānikas sistēmu datu automatizētai attālinātai nolasīšanai vai uzstādot šādus mēraparātus enerģijas lietotāju objektos ar noteiktu dabasgāzes gada patēriņu, apstrīdētajās normās norādīto pārkāpumu sākuma brīdi varētu noteikt precīzāk. Lai arī šāds risinājums pilnībā nenovērstu dabasgāzes lietošanas noteikumu pārkāpuma risku, viedo elektronisko skaitītāju izmantošana tomēr apgrūtinātu enerģijas lietotāja iespējamu iejaukšanos mēraparāta darbībā (*sk. Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijas, Patērētāju tiesību aizsardzības centra, AS „Latvijas Gāze” un Dr. habil. sc. ing. Egīla Dzelzīša viedokļus lietas materiālu 9. sēj. 39., 58., 74., 85. un 86. lp.*).

Turklāt no Eiropas Parlamenta un Padomes 2009. gada 13. jūlija direktīvas 2009/73/EK par kopīgiem noteikumiem attiecībā uz dabasgāzes iekšējo tirgu un par direktīvas 2003/55/EK atcelšanu ievada 52. apsvēruma, 3. panta 3. un 8. punkta un I pielikuma 2. punkta izriet valsts pienākums, pamatojoties uz ekonomisko izvērtējumu, apsvērt iespēju ieviest viedo

mēraparātu sistēmu, lai veicinātu energoefektivitāti un patērētāju aktīvu dalību dabasgāzes piegādes tirgū, kā arī aizsargātu enerģijas lietotāju. Apzinoties iepriekš minēto, gan energoefektivitātes veicināšana, gan enerģijas lietotāju aizsardzība ir tādi mērķi, kuru īstenošanai var būt vajadzīgs periodiski atkārtoti izvērtēt viedās mēraparātu sistēmas ieviešanas nepieciešamību un ekonomisko pamatotību.

Nolēmumu daļa

Pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 29.–32. pantu, Satversmes tiesa

nosprieda:

1. Izbeigt tiesvedību lietā daļā par Enerģētikas likuma 42.³ panta pirmās daļas (redakcijā, kas bija spēkā no 2008. gada 4. jūlija līdz 2016. gada 7. martam), ciktāl tā attiecas uz mājsaimniecības lietotāju, atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 64. un 105. pantam.

2. Atzīt Enerģētikas likuma 42.³ panta pirmo daļu (redakcijā, kas bija spēkā no 2008. gada 4. jūlija līdz 2016. gada 7. martam), ciktāl tā attiecas uz enerģijas lietotāju, kas nav mājsaimniecības lietotājs, par atbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 64. un 105. pantam.

3. Atzīt Ministru kabineta 2016. gada 9. februāra noteikumu Nr. 85 „Dabasgāzes piegādes un lietošanas noteikumi” 98., 99. un 100. punktu, ciktāl patērētās dabasgāzes daudzums nosakāms, pamatojoties uz faktiski patērētās dabasgāzes daudzumu līdzīgos apstākļos līdzīgā laikposmā, par atbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 64. un 105. pantam un Enerģētikas likuma 42.³ panta pirmajai daļai (redakcijā, kas bija spēkā no 2008. gada 4. jūlija līdz 2016. gada 7. martam).

4. Atzīt Ministru kabineta 2016. gada 9. februāra noteikumu Nr. 85 „Dabasgāzes piegādes un lietošanas noteikumi” 98., 99. un 100. punktu,

ciktāl patērētās dabasgāzes daudzums nosakāms, pamatojoties uz enerģijas lietotājam atļauto maksimālo dabasgāzes patēriņu stundā vai enerģijas lietotāja dabasgāzes iekārtu maksimālo iespējamo patēriņu stundā, vai energoapgādes komersanta apstiprinātajā norēķinu kārtībā noteiktajām diferencētajām patēriņa normām, par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 64. un 105. pantam un Enerģētikas likuma 42.³ panta pirmajai daļai (redakcijā, kas bija spēkā no 2008. gada 4. jūlija līdz 2016. gada 7. martam) un attiecībā uz personām, kurām tas piemērots vai būtu jāpiemēro tiesā, spēkā neesošu no spēkā stāšanās brīža.

5. Atzīt Ministru kabineta 2016. gada 9. februāra noteikumu Nr. 85 „Dabasgāzes piegādes un lietošanas noteikumi” 98., 99. un 100. punktu, ciktāl kompensācijas apmērs nosakāms, reizinot tajos paredzētajā kārtībā noteikto patērētās dabasgāzes daudzumu ar dabasgāzes tirdzniecības tarifu divkārtšā apmērā, par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 64. un 105. pantam un Enerģētikas likuma 42.³ panta pirmajai daļai (redakcijā, kas bija spēkā no 2008. gada 4. jūlija līdz 2016. gada 7. martam) un attiecībā uz personām, kurām tas piemērots vai būtu jāpiemēro tiesā, spēkā neesošu no spēkā stāšanās brīža.

Spriedums ir galīgs un nepārsūdzams.

Spriedums stājas spēkā tā publicēšanas dienā.

Tiesas sēdes priekšsēdētāja

Ineta Ziemele